

Erlend Lu

Popis

Erlend Lu

POPIS

bojana888

Bilo je onih koji su smatrali da je sedamdesetih godina Nina Faber trebalo da dobije književnu nagradu Nordijskog saveta.¹ Na sebi svojstven, oprezan način bila je solidan liričar, ali nikada dovoljno u istom taktu s usiljenim političkim tonom onog vremena. Dok su drugi pisali o Mau, Nina je pisala o orhidejama, o šarama na krilu vilinog konjica, o vremenu u gradovima u kojima nikada nije bila. Dragocena nagrada - a posebno novac koji se uz nju dodeljuje - većito je odlazila drugima. Dobijali su je Danci, Finci, Šveđani, čak i Islandđani, što je već bila sramota. A Nini je trebalo i priznanje i novac. Mada je sigurno trebalo i drugima.

U susretu s formalnim eksperimentima osamdesetih, Ninina krhka lirika bila je osuđena na propast, a protiv sofisticiranih dvostrukih i trostrukih slojeva metaznačenja devedesetih nije imala ni truna šanse.

Na početku novog milenijuma možda je i mogla pronaći svoje mesto, ali samopouzdanja više nije bilo, i svi koji su Ninu poznavali smatrali su da je njeno vreme prošlo. Nije imala mira za rad, sve je i suviše škripalo. Posvađala se sa sinom, otuđila se od prijatelja, i generalno se razočarala zbog grubog načina na koji je život postupao s njom.

Tokom nekoliko godina tonula je sve dublje. Od starih kolega u Književnom savetu dobila je trogodišnju radnu stipendiju. Rasplakala se od sreće. A onda je nestala s radara. Šušalo se o opijanju, neradu, i nečemu što je mogao biti dečko u Istanbulu. Iznenada se vratila, najzad dobila kuću u baštenskoj koloniji u Sognu² za koju je godinama bila na listi čekanja, i ponovo uspostavila kontakt sa sinom Ludvigom. Manje je pila i bez ikakve pompe ušla u šezdeset petu godinu života.

Četrnaest je meseci sređivala stotine stranica beležaka koje je donela iz Istanbula. Tekstovi su navirali, cvetala je, bilo je skoro prelako. Imala je sto sedamdeset pesama kada je posle višegodišnje tišine stupila u kontakt sa svojim starim urednikom, Katom Voldom, vršnjakom, oženjenom pa razvedenom, svakako, i opet oženjenom pa razvedenom, uglednim urednikom, mada ne nužno i najboljim u branši. Nekada je gajio istinsko interesovanje za književnost, ali ne više. Uprkos tome bio je relativno čestito ljudsko biće. Mnogo je išao u pozorište i na skijanje, i nikoga nije hteo da prevari. Pod naslovom *Bosfor* Nina je napisala varijacije pogleda iz svog stančića u Istanbulu. Impresionistički je opisivala isti prizor, sokak, most, grad i okolni

krajolik, u različitim atmosferskim uslovima i s različitim misaonim asocijacijama iz dana u dan i časa u čas.

Kato Vold je pročitao pesme i dopalo mu se. Nije verovao da Nina još ima nečega u sebi. Zajedno su izabrali osamdeset pesama koje bi trebalo da otvore decenijama zatvorena vrata, i povrate Ninino samopouzdanje. Njeni čitaoci će saznati ne samo da je još živa već i da piše, i to bolje nego ikada ranije. Tako je makar mislio Kato. Tvrdio je čak i da će se klub liričara upecati, što svakako nije bilo tačno, ali ipak, njegovo oduševljenje *Bosforom* bilo je veliko, zasad.

Sama Nina bila je zadovoljna time što je napisala, ali uopšte nije osećala da će njen povratak biti takva trijumfalna povorka kojoj su se Kato i izdavačka kuća nadali. Mnogo toga se promenilo. Više vodećih kritičara, i onih s kojima je spavala i onih s kojima nije, otišli su i zamenile su ih mlade glave koje su sve bez izuzetka gledale napred i s kojima nije bilo toliko lako spavati. Nije to Nina radila da bi dobijala dobre kritike, već je to bilo jedno fantastično vreme kada su granice između pisaca i kritičara bile divno zamagljene, da, ljudi s obe strane, sa svih strana, bili su takoreći jedna velika porodica. Bilo je prijatno i praktično. Ali taj voz je prošao još pre mnogo godina, i ovog septembarskog jutra, u drugoj deceniji novog milenijuma, na dan objavljivanja *Bosfora*, Nina je nemirna i na oprezu. Napeta je već nekoliko nedelja. Kratkog fitilja. Takva je u suštini bila većim delom poslednje decenije. Već davno je sebe prozrela. Nekada je imala mnogo mogućnosti. Mogla je da se obrazuje za bilo šta, čak i lekara. Sada o tome razmišlja. Život bi bio drugačiji. Dr Faber. Kakav bi samo prirodan autoritet i strahopoštovanje takva titula izazivala. I koliko bi drugačiju penziju mogla očekivati u šezdeset sedmoj. Ili sudija. Ili nešto drugo tako fino. Ili skromnije, učiteljica. To bi je makar uvrstilo u obične ljude, imala bi obična primanja s plaćenim odmorima i poreskim olakšicama u decembru. Nina smatra da je diletant. Nije to oduvek bila. Ali je postala. Mislila je da će s godinama i iskustvom doći i temeljitost i spokoj, ali je namesto toga došlo još stresa i sve veća trema. Osećaj da ima šta da dokaže samo je porastao.

*

Nina smatra da u suštini ništa ne ume. Imala je nekoliko srećnih trenutaka kada je bilo lako sastaviti reči, i tada ih je sastavila i objavila, ali kako joj je to pošlo za rukom, nije znala, za to nije bilo

racionalnog objašnjenja. Nešto je postigla, o tome svedoče njene objavljene knjige, ali kako je to uspela nije izvesno. Nina to nikada nije mogla kontrolisati, došlo bi kada bi došlo, a pošto niti stvara novac niti neko posebno opšte oduševljenje, lako se može zanemariti, naročito od same Nine, naročito kada joj je teško, što se inače često dešava.

Kada razmišlja o svemu, pada joj na pamet da ume ono što se ne računa, a da se nikada nije istinski izveštala u onome što se računa, tačnije u konkretnom delu života, svemu onome praktičnom i međuljudskom, uvek joj je bilo mrsko kada bi je pitali čime se bavi. Većina radi takozvane normalne stvari, neki su čak i stručnjaci. Pružaju usluge koje se traže i koje su drugi spremni skupo da plate. Pobogu, često je pomišljala Nina, električari godišnje zarade mnogo više nego što je ona zarađivala u svojim najboljim godinama, imaju kratku obuku, a posle do kraja života mogu da rade nešto korisno. Uvek je potrebno menjati kablove i osigurače i instalirati utičnice, dok se Ninine pesme ne odnose prema elektromagnetnim prirodnim zakonima, ne doprinose bruto nacionalnom dohotku, namenjene su zanesenjacima i sanjarima. Nekada je imala izvestan krug čitalaca, ali su Ninini vršnjaci koji su u mladosti bili oduševljeni poezijom na kraju prešli na biografije političara, kao i svi ostali.

*

U početku se Nina ponosila time što je pripadala plemenu idealista spremnih na rizik, onima koji su mogli izvući samu suštinu života, u svakom trenutku, dok su drugi skupljali bodove za penziju, ali sada već dugi niz godina prezire one koji pišu, uključujući i sebe i sve što sama piše i što je napisala. Ali u isto vreme njene misli se i dalje, manje ili više neprekidno, vrte oko onoga o čemu će sledećeg puta pisati. To je pritiska, još nije shvatila zašto, želi da izađe ma koliko se opirala, mučno je. Već je toliko dugo ono što jeste, da joj preostaje samo da stisne zube. Kroz dve godine dobiće svoju minimalnu penziju. To će predstavljati sigurnost. Novac svakog meseca. Ako bude pravila čorbu od graška i s vremena na vreme je dopunila slaninom, moći će da živi nedeljama na samo nekoliko stotki, dokle god ne bude pila, što uglavnom više ne radi.

Ono što najviše prezire kod same sebe jeste nedostatak sistematičnosti i temeljitosti. Još od najmanjih nogu je, na primer, želela da dobije sertifikat za manje letelice, bio je to san koji je većito

odlagala, za neki put kada bi imala viška novca, zamišljala je da leti nad pustinjom, iz nekog razloga joj je baš to bio cilj; da sedi u malom avionu i nisko leti iznad pustinjskog krajolika gde je vetar oblikovao zvezdaste dine, i da fotografiše za neki poznati časopis. Ništa nije ispalo od toga. Nina je digla ruke, i to ne samo zbog novca, mada je i to problem, već zato što u sebi zna da nije dovoljno konkretna. Neće uspeti da odmeri sve što treba odmeriti. Zna da neće. Poleteće iako uslovi nisu optimalni. Biće jedan od onih naslova u kojima je aviončić udario u planinu u magli, ili mu je nestalo benzina negde duž obale Helgelanda. Intuicija joj povremeno pomaže u svetu poezije, ali u stvarnosti nedostatak konkretnosti može značiti smrt.

Taj nedostatak temeljitosti oduvek je dovodio do samoprezira koji bi pokušavala da izleči baštenskim radovima, čitanjem, hodanjem bosih nogu po mokroj travi i s vremena na vreme alkoholom, sa promenljivim uspehom. A tog septembarskog jutra strepnja je dostigla vrhunac. Ako ne uspe ni ovoga puta, šta onda? Može li Nina nastaviti da živi s tim ponižavajućim osećanjem? Želi da ponovo stane na noge, želi da na vreme plati račune, a duboko u sebi želi i da zasija.

*

Nina se budi u cik zore, pokušava da nastavi da spava, u nekakvom je polusnu u kojem tako lepo pleše, čak senzualno, i graciozno i sigurno. Pleše nasred ulice. Ljudi i vozila se sklanjaju, kao da je sveta krava.

Nina je dugo čeznula za plesom, da se istinski preda muzici, kao što je ranije činila, da se prepusti, da ritam postane crna rupa i usisa je. Ranije je stalno plesala. Po čitavu noć. Sada je Ninin život postao jedan od onih u kojima se ne pleše. Nadala se da će *Bosfor* to ispraviti. Ponovo će je zvati na književne večeri, na festivale, s vinom i plesom. Ali prvo ta prokleta zbirka mora izaći i naići na dobar prijem, Danci i Šveđani moraju čuti glas o njenom uspehu, tada će pozivnice navirati, zamišlja Nina, i biće muzike do kasno u noć, kao nekada.

*

Oko šest sati Nina shvata da neće ponovo zaspati, i ustaje. Ne usuđuje se da uključi radio iz straha da će je kritičar na kanalu P2 saseći pre nego što se i rasani. Ne uzima novine. Čeka da joj se Kato javi i kaže koje novine može da pročita a koje da preskoči. Trebalo je

da je već zvao. Nina se nervira zato što Kato ne shvata da je trebalo da ustane izrana i izvesti je pre nego što je dan uopšte i počeo. Razmišlja da bi možda trebalo da promeni urednika. Možda i izdavača. Ono što je dodatno uznemirava jeste to što je Kato, na nagoveštaj odeljenja za marketing, pre mesec dana predložio da Nina napiše hroniku u jednom od velikih novina, i Nina je, oslabljena godinama praznine i neuspeha, pristala na to. Nekoliko dana je sedela kod kuće i osećala nagomilanu agresiju, i onda je, u jednom dahu, punom prezira, napisala neku vrstu provokacije o položaju poezije, o tome kako se kinji, čak i gore od dečje književnosti, o položaju pesnika u društvu, i o tome da je nedostatak interesovanja kritičara prouzrokovan njihovom nesposobnošću. Nimalo se nije ustezala. Nekoliko dana je trajala debata oko toga. Nina je bila na radiju i sve to, osećala se poletnom. Blistala je tih dana. Bili su to dobri dani. Stizale su joj izjave podrške od starih prijatelja, pesnika. A kada se sve ponovo stišalo, sinulo joj je da je obavila posao odeljenja za marketing. U stvari je samo rekla: Uskoro izdajem novu knjigu, sećate li me se? Kritičari su dobili poseban razlog da pročešljaju *Bosfor* s mišlju da joj se oduže, a sudeći po Katu šušalo se da će se u nekoliko najvažnijih novina pojaviti recenzije njene knjige na dan objavljivanja, što je inače nečuveno za zbirke pesama koje pišu stariji ljudi.

*

Dok čeka poziv, Nina iznosi sojino mleko ježu. Ranije je ježevima uvek davala kravlje mleko, ali je saznala da to nije dobro. Te slatke male živuljke ne podnose laktozu. Nina se dugo borila s nekom vrstom kognitivne disonance pošto je to otkrila. Godinama je mislila da pomaže životinjicama, dok ih je u stvari možda ubijala, ili ih u najmanju ruku činila bolesnim i tužnim.

Nina razgleda malu ali savršenu baštu u kojoj su grube alatke ukoso naslonjene na zid kao u časopisu *Houms end gardens*, koji Nina čita kada može sebi da ga priušti. Manje alatke pedantno leže jedna pored druge u maloj vitrini sa staklenim vratima, gde inače stoje i saksijice s izdancima pre nego što ih iznese na proleće. Ta urednost je teši. Bilo je dovoljno haosa na drugim frontovima, pa se usrdno trudila da bašta bude lepo sređena, ukras čitave kolonije. Cveće je večiti izvor zadovoljstva, smatra Nina, i lakše je s njime nego s ljudima koji se

retko ponašaju onako kako Nina misli da bi trebalo, čak i kada se ona lepo ophodi prema njima.

Po običaju Nina oseća snažnu želju da pokosi travu, iako to strogo uzev i nije neophodno, ali u svakom slučaju ne može, u koloniji se to ne sme raditi pre deset, svesna je toga. Ali oseća potrebu. Trava nije visoka. Ali nije ni sasvim kratka. Mogla bi se malko secnuti.

Jež, kojeg Nina zove Jusi, prilazi kradom. Lapće mleko od soje. Nina se saginje i mazi ga. Prijatelji su.

„Baš lepo što si došao, Jusi”, kaže ona, „osećala sam se usamljenom jutros, ali kada tebe vidim, malo je bolje.”

Jež pije i pije.

„Blago tebi, ne izlazi ti knjiga danas”, kaže Nina. „Nikakvu knjigu ne moraš da objaviš, ni danas ni bilo kad. Baš si ti neki srećan ježić. A nisi toga ni svestan.”

Jusi se malko trza kada Ninin mobilni telefon zazvoni u dnevnoj sobi, Nina ulazi, a Jusi ne diže glavu i ne gleda za njom. Nasuprot onome što Nina možda zamišlja, Jusija ona uopšte ne zanima, samo mleko od soje. Nije da je u bilo kom smislu ne voli, jednostavno ne gaji nikakva osećanja prema njoj, već samo prema mleku. Za Jusija Nina je neka vrsta nužnog zla koje ide uz mleko. Kada je ugleda, zna da mleko nije daleko i onda ga ispune iščekivanje i radost, što Nina primećuje i tumači kao dokaz da postoji veza između nje i Jusija.

*

Ninin plan je da se lepo obuče i prošeta do knjižare „Akademika” na univerzitetu na Blindernu. Tamo će biti čitanje i potpisivanje *Bosfora*. Potom je mislila da malo sedne u biblioteku na Majorstuen, ³ ruča u nekom zgodnom restoranu, i možda se prošeta do nekih prodavnica i pogleda proizvode koje voli da razgleda, ali koje retko može priuštiti, tačnije cipele i izvesnu vrste odeće, na primer bluze, možda čak i neku tašnu, ali u svakom slučaju i knjige, i onda će, uveče, stići do Doma književnosti, u kojem će pročitati nekoliko pesama, kako je već davno dogovoreno. Potom će večerati s urednikom. Takva je, prema Nini, logika objavljivanja knjige. Toliko dugo ništa nije objavila da nije svesna da je večera s urednikom sada nešto što je rezervisano samo za nekolicinu pisaca. Oni koji se zaista dobro prodaju dobijaju večeru. Dobijaju je i oni koji se prodaju slabo, čak upečatljivo slabo, ali koji su za uzvrat posebno dobri. Tako je sada, a i samo bi im još to trebalo,

kada se objavljuje toliko mnogo knjiga. Jadni urednici morali bi da jedu po restoranima nekoliko puta nedeljno, a to se, naravno, od njih ne može tražiti. Urednici, kao i drugi ljudi, imaju porodice, prijatelje, kuće i vikendice, ranije su bili presrećni ako bi imali samo nešto od toga, Nina misli da je još sve po starom, a Kato se nije potrudio da je uputi. Verovatno i sam smatra da bi bilo bezdušno ne ponuditi večeru jednoj staroj pesnikinji posle naporne decenije i jednog dana punog strepnje.

Jusijev plan je jednostavniji. Samo će popiti mleko i onda nestati u grmlju šipka. Onda će videti šta će. Naučio je da stvari prima kako dolaze.

„Zdravo, Nina, ja sam, jesi li ustala?”

„Ustala? Budna sam već nekoliko sati.”

„Da li je trebalo da te pozovem ranije?”

„Da.”

Nini se čini da Katov glas odaje zebnju. Možda se uspavao, možda je sinoć bio s nekim drugim piscem. To se promenilo proteklih godina. Ranije nije morao da se stara o velikom broju pisaca, već prvenstveno o Nini, makar se tako ona seća. Kada bi, na primer, otišla na put, Kato bi joj se često pridružio, da je pazi, pomaže joj s taksijima i prevozom do aerodroma, i jezikom i konzumiranjem alkohola. Sada su retko kada zajedno i Nina smatra da sve češće čuje ili čita nešto o piscima kojima Kato pomaže, debitantima i svima ostalima, neki od njih čak pišu knjige koje se prodaju, i Kato ih predstavlja na ručkovima i u raznim drugim prilikama, čini joj se. Još se nešto promenilo, a to je odnos urednika prema ljudima iz marketinga. Nekoliko decenija oni su zapravo bili jedna osoba, tačnije čovek po imenu Rutger, prijatan tip koji se ujesen malo bavio reklamom, a zimi i u proleće provodio mnogo vremena na jugu. Sada je to odeljenje nabujalo do skoro komičnih razmera, sastoji se od hordi ljudi, smatra Nina. I Kato sve češće sedi na sastancima i seminarima s ljudima iz marketinga i Nini šalje mejlove i poruke o tome šta ljudi iz marketinga misle ili veruju i kakve posledice to može imati, pored ostalog po naslove i korice.

U martu, mnogo pre nego što se većina jesenjih knjiga i napiše do kraja, treba da se sačini katalog, sažet i privlačan, koji knjižarama treba da stvori želju da ulože u knjigu i koji novinarima omogućava da, mnogo pre leta, odrede koga mogu intervjuisati na jesen. Nina misli da je to bolesno. O *Bosforu* u katalogu stoji: *U vrhunskoj i dugo*

očekivanoj lirici Nine Faber, Bosfor je mesto koliko i stanje u kojem se čežnja za domom, životom i smrću dočarava zanosno i živo. Mnoge čitaoce Nine Faber obradovaće to što se ova izvrsna pesnikinja najзад vratila - i što piše bolje nego ikada!

Nina nije videla taj tekst pre nego što je otišao u štampu, i morala je da se uzdrži da ne povрати kada ga je kasnije pročitala. Smatra da je ceo problematičan, ali je od svega najgori znak usklika na kraju. Ljutito je i glasno pozvala Kata, koji je pak zvao ljude iz marketinga i zamolio ih da otkriju šta se desilo i jave mu, što je potrajalo nekoliko dana. Tada je Ninin gnev prešao u resignaciju, Kato se izvinjavao i rekao joj da je tekst napisao novi čovek iz marketinga koji je *zaslužio da se pokaže*, i da nažalost nije bilo ni reči o tome da se povuče petnaest hiljada kataloga, stvari su takve kakve su, a osim toga *niko te tekstove ne smatra ničim drugim do nekom vrste najave onoga što će doći, niko ih ne shvata ozbiljno, ljudi su saznali da si napisala nešto što se zove Bosfor, i to je sve, nema problema.*

To je bilo u aprilu. Nina je celog leta pokušavala da se pomiri s tim odvratnim tekstom iz kataloga, ali nije uspela. Sada je septembar, još je toplo, ali uskoro će jesen, zimske jabuke biće lepe, vidi Nina kroz prozor.

Seda na sofу. Sluša Katovo oklevanje na drugom kraju.

„Još nema naročito mnogo recenzija, Nina.”

„Nema?”

„Ljudi iz marketinga kažu da je to možda zbog toga što su knjigu poslali u petak, a sada je ipak tek utorak.”

„Da, tek je utorak.”

„Mislio sam da će to možda biti dovoljno vremena, ali očigledno nije.”

„Da.”

„Lepo je bilo vreme.”

„Jeste.”

„Ali knjiga je dobra, Nina, i samo treba da se naoružamo strpljenjem.”

„Zar nema *nijedne* recenzije?”

Kato pravi taman toliku pauzu da je Nini jasno da će usledeti loše vesti.

„Ima jedna u *Dagbladeu*.”

„I?”

„Mislim da nema potrebe da je čitaš.”

„Ko ju je napisao?”

„Šta misliš?”

„Da li je moguće? Koji je smisao da knjigu daju nekome za koga znaju da mu se neće dopasti?”

„Sveti ti se, ništa drugo. Jedva je čekao da te napadne, i napao te je. To je jasno svima koji te poznaju.”

„Prošlo je skoro petnaest godina, otkako smo se posvađali.”

„Jeste, ali on ne zaboravlja. A ni ti. Osim toga život mu i nije baš tekao najbolje u poslednje vreme, bilo je tu razvoda i koječega, mislim da sam čak čuo da mu je ćerka zaradila neki virus negde u Aziji i da već nekoliko godina dobija razne infekcije, a negde valjda i on mora da se istrese.”

„I ti misliš da je to u redu?”

„Ne, ne mislim. Napisao je nekoliko stvari koje baš i nije morao. Ali sutra će to već biti zaboravljeno, pobogu, dešavalo ti se i ranije.”

„Ne želim da čitam večeras.”

„Hajde, hajde, nećemo se povući samo zbog njega. Biće u redu. Jesi li odlučila šta ćeš čitati?”

„Otprilike.”

„Odlično. A osim toga ni *Klasekampen* nije naročito pozitivan.”

„Molim?”

„Neka kritičarka s nekakvim turskim imenom, meša stvari i zamera ti na geografiji, na tome gde šta stoji, misli da si pogrešno napisala ime mosta i da prodavnica za koju tvrdiš da prodaje čaj zapravo prvenstveno prodaje mahunarke.” „Ima dve prodavnice, jedna pored druge.”

„Možda si pobrkala imena?”

„Nisam!”

„Nisam bio tamo, Nina, pa ne moraš da se ljutiš na mene.”

„Kakva nepravda.”

„Da, jeste pomalo nepravedno. Takođe smatra da je kukavički to što se nisi bavila političkom situacijom, piše da nemaš stav.”

„Nemam stav?”

„*Klasekampen* srećom ne kupuje mnogo ljudi.”

„Ali to su upravo moji čitaoci. Oduvek sam osećala da je tako.”

„Neki možda jesu, ali ih nema mnogo, Nina, samo šačica, i videće da je recenzija nerazumna.”

„Ne bi trebalo da planirate aktivnosti s piscem na sam dan objavljivanja.”

„To je sada uobičajeno.”

„Ali ipak ne bi trebalo to da radite. Instinkt navede čoveka da se ceo dan šćucuri na sofi, s ćebetom preko glave i s onom šoljom za ćaj koju sam kupila na festivalu drvenih brodova u Riseru”

„Razumem šta hoćeš da kažeš.”

„Opterećenje je preveliko. Reci to ljudima iz marketinga kada ih vidiš.”

„Potpuno te razumem i preneću im. Ali videćemo se večeras?”

„Dobro, videćemo se.”

„Uvek je divno slušati te kako ćitaš, Nina, uvek.”

„Da.”

„I *Vort lan* takođe ima recenziju.”

„I?”

„Da, pa, hrišćani su uvek dobro ćitali tvoje stvari, Nina.”

„Onda je recenzija pozitivna?”

„Ne bih otišao toliko daleko da kažem da je pozitivna. Ali nije ni sasvim negativna. Može se reći da ima kojećega.”

„Ali mahom negativnog, dakle.”

„Takav je moj utisak. Rekli su da je pomalo skućeno.”

„Skućeno?”

„Tako su napisali. Da se pogled nije dovoljno uzdizao i da varijacije ne variraju koliko bi trebalo.”

„Ok”

„Jesi li se rastužila?”

„Ne znam.”

„Nemoj, Nina. Sve još može proći veoma dobro. Tvoji ćitaoci, uostalom, umeju da misle svojom glavom.”

„Sada me samo tešiš.”

„Glavu gore, Nina. Preživećeš ti ovo. Vidimo se večeras.”

„Mmm.”

„I srećno u knjižari.”

„Hvala.”

„Vidimo se.”

„Zdravo.”

Nina se ne miće sa sofe. Nikada nije bilo lako objaviti knjigu, ali s godinama je postajalo sve teže. Komplikovano je to što se ćitaoci

pozivaju da pravilno ili pogrešno shvate što god žele i da traže dodirne tačke i paralele tamo gde ih možda uopšte nema. Susret čitaoca i teksta je divan kada uspe, ali je bolan i traumatičan kada krene naopako. Strašno je kada je tekst podvrgnut nasumičnim idejama, i kada se loše protumači dovoljno puta da celokupan utisak postane negativan. Kritičar je osim toga često jedno mušičavo bure baruta. Prvih godina je obično mekan, a onda se navikne na svoj položaj i omili mu se sićušna moć koju poseduje, a da bi stekao ugled mora biti iskren, ili makar delovati tako. Ali tu iskrenost neretko i sam kritičar meša s potrebom da se pokaže. Izgovori li nešto tihim glasom, niko ga neće primetiti, opravdane tvrdnje uzmiču pred jakim stavovima, čovek se usredsređuje na detalje, tekst nestaje i postaje nevažan, važno je samo kritičarevo čitanje teksta. Recenzija je recenzentov prozor ka svetu. Nina je to oduvek pokušavala da objasni svakome ko bi hteo da je sasluša. U recenziji recenzent stiče ime i život, a što su mu jasnije tvrdnje, to mu je jasniji život. Dosadno je štampati iznijansirani obzir. A lepo je biti neko ko ima kontroverzne stavove, ko svrgava pisca s pijedestala i prvi izvikuje da je car nag.

Nina misli da je ne samo problematično kada neko odluči da bude kritičar, misli da je jednostavno bedno. Živeti od komentarisanja tuđih dela, koja u mnogim slučajevima nastaju godinama, veoma je poseban i nadasve komplikovan zadatak. Naročito ako sam komentator nikada nije pokušao da stvori nešto ni iz čega. Lako je napraviti kolač s jabukama dokle god čovek ima jabuke, napisala je Nina nekada u jednoj pesmi, ali izmisliti samu jabuku je nešto sasvim drugo.

Telefon ponovo zvoniti. Nina se štreca i pomišlja da je to sigurno opet Kato, sa svežim vestima o još jednoj negativnoj recenziji, ne usuđuje se da se javi. Čeka dok zvonjava ne prestane. Ali onda opet zvoniti. Mora pogledati broj, nepoznat je. Naivno pomišlja da bi to mogla biti nada, ponuda, mogućnost.

Zovu je iz „Akademike”, knjižare na Blindernu. Čovek se predstavlja kao Bjern Hansen i kaže da mu je veoma žao zbog toga što moraju otkazati dogovor, jer je u knjižari nažalost popis. Trebalo je da je obaveste pre nekoliko dana, ali zbog neke omaške nije dobila informaciju. Zaista nesrećna okolnost, i Bjern Hansen se nada da to Nini ne stvara nikakve poteškoće, i uostalom smatra da je nova zbirka veoma fina, dakle, zaista, zaista fina, želi joj uspeh.

Nina je suviše zbunjena da bi se pobunila. Namesto toga nakon razgovora ostaje da sedi s telefonom u ruci.

Tu nešto nije u redu. Zar da se tako ophode prema njoj? Zar je postala osoba čije dogovore svako može otkazivati po sopstvenom nahođenju? Razmišlja o tome. Ne, zaključuje. Do đavola. Nije postala takva.

PRVA ETAPA

Stanica metroa je na samo dva minuta hoda od nje, ali bi Nina radije išla peške. Treba joj vazduha, a i ne žuri se. Gradski prevoz ne dolazi u obzir u danima kao što je ovaj. Telo je puno nervoze, naglo je i impulsivno. Mora ga sama kontrolisati. Ne može koristiti vozila kojima upravlja neko drugi, a kamoli neko treći. U tašni, pored *Bosfora*, ima tamnoburgundski ruž, mobilni telefon, slušalice, i dvadesetak sitnijih predmeta koji nisu važni za priču. Sa sobom iznosi sortirano đubre, tri kese, zelenu, plavu i belu, da bi ih bacila u zajednički otpadni sistem kolonije. Silazeći niz stepenice vidi da je Jusijeva zdelica s mlekom prazna, spušta kese s đubretom, unosi zdelu, ispira je, odlaže je na pult, pere ruke, uvek to čini posle kontakta s ježevima, ko zna gde su sve bili.

*

Nedaleko od kontejnera na sve četiri stoji opsesivno pedantni Gregersen s ručnom kosilicom, i trudi se da granica između trave i kamene ivice bude još ravnija nego što jeste. Nini se dopada to što je Gregersen slep. Ranije je u životu sretala mnoge cepidlake, ali nikad slepog. Ne vidi ni travu ni kamen, ali jednom rukom opipava a drugom upravlja kosilicom. Rezultat je fantastičan. Njihova kolonija je nekoliko puta dobila nagradu opštine za najlepše uređene bašte, a statuete se nalaze u Gregersenovoj kući. Tu je živeo još pre nego što je izgubio vid, te može živeti s hendikepom, poznaje svaku stazicu i svaki grm, može se kretati donekle nesputano. Nerado napušta koloniju dokle god traje sezona. Zimi mahom sedi u svom stanu negde u istočnom delu grada i svira gitaru, saznala je Nina. Gregersenove uši su natprosečno osetljive. Uprkos zvuku kosilice čuje, ili na drugi način oseća, da Nina hoda po šljunku. Gasi mašinu.

„Jesi li to ti, Nina?”

„Ne razumem kako to možeš znati”, kaže ona.

„A, razaznajem vas po hodu, znaš”, kaže Gregersen. „Čovek bi pomislio da bi neko kao ti hodao graciozno i lako, ali ti hodaš kruto i prosto grebeš nogama, ljuta si ti osoba, Nina.”

„Jesam. Mislim da čovek treba da bude ljut.”

„Ali dobra si prema životinjama. Čuo sam na radiju da neko ježeve naziva štetočinama.”

„To je najveća glupost koju sam čula.”

„Kažu da u Škotskoj ježevi krađu jaja barskim pticama. To postaje veliki problem. Uskoro više neće biti barskih ptica.”

„Ovde nema barskih ptica.”

„Bez obzira na to, treba da budemo u toku.”

Nina baca đubre, a Gregersen ponovo pali kosilicu. Ali onda je opet gasi.

„Da li ti danas izlazi knjiga?”

„Da, danas.”

„Kako se beše zove?”

„*Bosfor*.”

„Tako je. Neobično.”

„Tja, možda je malo neobično, nisam naročito razmišljala o tome.”

„Ali je i lepo.”

Gregersen ponovo pali kosilicu, i opet je gasi da podseti Ninu na skupštinu žitelja kolonije kroz dva dana. Tema će biti sprečavanje onog mladog para da podigne baštenski paravan u broju dvadeset četiri.

„Ovde nikada nismo imali paravane.”

„Nisam dugo ovde, pa ne znam.”

„Nikada ih nije bilo.”

„Tako, dakle.”

„Zar ne misliš da je to nepotrebno?”

„Mislim da jeste.”

„Samo preko mene mrtvog će podići paravan”, kaže Gregersen.

Nini se dopadaju razmirice i ogovaranja koja su deo života u baštenskoj koloniji. Uživa u svojoj mističnoj auri pesnika, ostali misle da je to egzotično, zamišljaju sve što je Nina doživela, sve zanimljive ljude koje je sigurno upoznala i sva mesta na kojima je bila. Suma svih tih fantazija dovoljno je jaka da Nini obezbedi poseban položaj, ljudi ne žele da joj se suviše približe. Nina je, sa svoje strane, videla i učestvovala u svađama u književnim krugovima koje su stotinu puta prljavije od ovih ovde. Zađevice iz baštenske kolonije za nju su mačiji kašalj.

Izvan baštenske kolonije, u takozvanom stvarnom svetu, Nina stavlja slušalice i prelazi listu pesama koju joj je sin učitao u telefon. Preduga je. Naročito za ovakav dan. Niti želi niti joj trebaju sve mogućnosti. Dva-tri albuma bila bi dovoljna. Osim toga skoro uvek bira Garbareka. Sviđaju joj se i muzika i sam čovek. Poprilično je sigurna, ali ne sasvim, da su jednom spavali zajedno. Garbarek je sve poricao kada ga je suočila s tim, ali Nina misli da ga je samo sramota. Takvi su skoro svi muzičari koje je upoznala. Noću su uvek raspoloženi za zabavu, a povlače se kada svane.

Kada je izabrala Garbareka i pritisnula „plej“, namesto njega je krenula neobična, zanosna muzika koju Nina nikada ranije nije čula, specifičnog ritma, bubnjevi, bas, potom i truba, silovita energija. Nina se skoro uplašila. Nije loša, ali traži raspojasanost za koju nije sposobna tako rano prepodne. Petlja oko telefona i uspeva da isključi muziku. Ponovo bira Garbareka. Kažiprstom snažno pritiska ekran osetljiv na dodir. Sada je u redu. S Garbarekovim mekim tonovima u ušima Nina izlazi iz baštenske kolonije u Sognu, penje se Vestgrensom, skreće desno u Tirihansvejen, gde uprkos nežnoj muzici oseća kako joj raste gnev. Popis, nije nego. Zar stvarno misle da će im to proći. Dođe joj da se nasmeje. Nije ona od juče.

Automobil izleće iz garaže a da je vozač nije primetio. Ona se naglo zaustavlja i mrko gleda vozača koji se izvinjava pokretom ruke. U preseku ulica Nils Henrik Abels vej i Problemvej zvuk saksofona postaje toliko glasan da prvo ne primećuje tramvaj koji ide ka istoku, a onda ni onaj usmeren ka zapadu. Oba tramvaja intenzivno zvone kako bi zaustavili Ninu. Ona ne shvata koliko je situacija opasna. Namesto toga opsesivno razmišlja kako će neko iz „Akademike“ odgovarati za to sramno otkazivanje. Čitanje se može otkazati nekoliko dana unapred, čak i istog dana, možda, ako je reč o neafirmisanom, mlađem piscu. Ali ne ako Nina čita. I svakako ne u ovako osetljivom trenutku u njenoj karijeri. Ne može se tako. Preseca preko trave ka sportskoj sali univerziteta, hoda po kaldrmi naniže do Trga Frederikeplasen i „Akademike“. Gleda kroz izlog. Semestar je već otpočeo. Studenti, još crni od leta, kupuju skripta, knjige i rekvizite, kao što su studenti oduvek činili.

Nina se nikada ranije nije našla u takvoj situaciji. Bezočno lagati nepoznatog čoveka pravo u lice. Svakako da su je lagali ranije. Ljudi stalno lažu. Ali nekako je bolnije kada laže stranac. Ljudi iz

„Akademike” sigurno su pročitali recenzije, razmišlja Nina, i odlučili da *Bosfor* nije knjiga s kojom žele da imaju ikakve veze. To je u redu. Ali poziv je poziv. Ne može tek tako da se poništi. Moraju razumeti da se Nina loše oseća zbog toga, da to utiče na nju, da će joj uništiti ne samo taj dan već mnoge dane, možda i ostatak jeseni. Nina zaustavlja jednog studenta na izlazu iz prodavnice i pita ga da li ima utisak da knjižara radi normalno. Da, ima. Da li je neki deo knjižare zatvoren? Ne, misli da nije.

Nina nastavlja da hoda duž izloga. Svuda je uobičajena radna atmosfera. Odlazi iza zgrade i spušta se jedan sprat, do drugog ulaza, do odeljka za stručnu literaturu. Ako je on zatvoren, postoji šansa da sve prođe bez veće omraze, možda su planirali da tu čita, među naučnopopularnim knjigama o mozgu i kosmosu, ili kod obavezne literature za studije medija ili teologije. Nikakvo čitanje nije moguće dokle god knjige leže po kutijama, zauzimaju pod i ruže prostor, Nina to razume, ne čita se krhka lirika dok ljudi broje knjige, to je očigledno. Ulazi, uzima besplatne novine i glupavo ih drži ispred lica dok istovremeno zaobilazi kase. Šanse da je neko prepozna nisu naročito velike, jer su svi zaposleni mladi i sigurno nisu čitali poeziju sedamdesetih godina, ali nikad se ne zna. Prolazi pored psihologije, istorije, lingvistike i niza drugih stručnih oblasti koje je navode da pomisli kako je trebalo da postane nešto pristojno dok je imala priliku, studirala je književnost i još neke sitnice nekoliko semestara, ali onda je pisanje prevagnulo i život je krenuo sopstvenim tokom, a sada je težina ovih hiljada knjiga podseća koliko je drugačije sve moglo biti. U pozadini lokala vidi nekoliko vrata s imenima. Prepoznaje ime Bjerna Hansena. Ulazi u njegovu kancelariju bez kucanja.

Kancelarija je prazna, ali je kompjuter uključen, i kaciga za bicikl i ruksak s nekoliko refleksivnih traka ukazuju na to da je Bjern Hansen tu. Nina seda u njegovu stolicu i čeka. Minuti prolaze. Nije sasvim sigurna šta će reći kada se Bjern Hansen pojavi, ali oseća da je sasvim u redu što sedi tu. Čovek se ne može ophoditi prema pesnicima kako mu padne na pamet.

Ubrzo Nina čuje kako neko vuče noge ka kancelariji i vrata se otvaraju. Ulazi Bjern Hansen, za koga se ispostavlja da je pomalo pogurena figura u pedesetim godinama, s bradom, stomakom i tregerima. U jednoj ruci drži paklu cigareta i upaljač, bio je na pauzi i pušio je, shvata Nina, i to je iritira. Pristojni ljudi pokušavaju da ostave

pušenje, i sama Nina je pokušavala nekoliko puta, ponekad je čak i uspevala, ali Bjern Hansen, taj bezobraznik, ne prestaje, iako svako može videti da je u opasnoj zoni, s mnogo prekomernih kilograma i mlitavim licem koje je, uostalom, već poprimilo nekakvu bolesnu bledosivu boju. Sam Bjern Hansen je toliko iznenađen Nininim prisustvom da se naslanja na ormar za kartoteku. Ta reakcija Nini sve objašnjava. Ovog čoveka mori savest, kriv je, drznik.

„Mislio sam da smo otkazali”, kaže on.

„Gde je popis?” kaže Nina. „Ne vidim nikakav popis.”

„Razumem da izgleda neobično”, kaže Bjern Hansen. „Ali sve se može lepo objasniti.”

„Jedva čekam da čujem”, kaže Nina.

„Hoćete li kafu?”, pita Bjern Hansen.

„Ne hvala”, kaže Nina. „Samo hoću da znam zašto ne želite da čitam kod vas kada je sasvim jasno da to ništa ne sprečava.”

Bjern Hansen gleda u svoju stolicu, ali Nina ne ustaje. Misli da Bjern Hansen slobodno može da stoji. Ona je, osim toga, najstarija u sobi.

„Reč je nažalost o nizu nesrećnih nespোরазума”, kaže on. „Prvo je trebalo da danas imamo popis, to je odlučeno još u aprilu, pa je onda odlučeno da ne treba da ga imamo, ali se onda, juče, uprava ponovo predomisllila.”

„Tako, dakle.”

„A onda je iznenada opet ispalo da ga neće biti.”

„Opet su se predomislili?”

„Jesu.”

„Meni je to čudno.”

„Razumem. I žao mi je, kao što je rečeno.”

„I sve se to, dakle, odigralo jutros?”

„Da.”

„Izvinite, ali ne verujem vam.”

„Nemamo ništa od toga da vas lažemo. Zašto bismo vas lagali?”

„Ne znam. Prestala sam da nagađam o tuđim motivima. Mogu biti svakakvi. Ja samo primećujem da ste želeli da čitam, a onda, čim je moja knjiga dobila nekoliko nepovoljnih recenzija, vi otkazujete.”

„To nema nikakve veze s recenzijama. Ja ih čak nisam ni video. Izuzev one u *Aftenpostenu*. Ali mi to ništa ne znači.”

„U *Aftenpostenu*”, kaže Nina.

To joj Kato nije pomenuo. Da li nije znao, ili je prećutao?

„Da, pojavila se danas. Čak se pominje na naslovnoj strani. Ali ima svakakvih ljudi. Znae kako kažu, o ukusu ne treba raspravljati.”

Bjern Hansen se kezi i pokušava da sakrije nelagodnost vedrim smehom koji se Nini uopšte ne dopada. Uvek je imala problem s ljudima koji se tako smeju. Navikli su da im smeh sve rešava, kao što su lepe žene naviknute da im izgled otvara sva vrata.

„A vama se *Bosfor* dopada?”

„Ovde se ne radi o tome da li mi se vaša knjiga dopada.”

„Ali to ste rekli preko telefona.”

„Šta sam rekao?”

„Da sam napisala finu zbirku pesama, zaista finu, rekli ste čak.”

„Moram biti iskren i priznati vam da je nisam pročitao.”

„To su, dakle, bile samo fraze?”

„Zvuči pomalo grubo kada tako kažete.”

„Ali to ste samo tako rekli, da biste me utešili?”

„Rekao sam to iz ljubaznosti.”

„Ali lagali ste.”

„Ne bih to nazvao laganjem. Tako se samo kaže. Malo sam je prelistao. Obično ne govorim ljudima da im je knjiga fina, a kamoli zaista fina, ako je nisam pročitao. Nisam time mislio ništa loše, sigurno me razumete?”

„Ne, Bjerne Hansene, ne razumem. Jeste li vi pesnik?”

„Nisam.”

„Šta ste onda?”

„Odgovorani sam za nabavku knjiga iz određenih oblasti društvenih nauka.”

„Jeste li nekada napisali nešto o čemu su drugi iznosili svoje mišljenje?”

„Jesam, naravno, sastavljam kataloge koje moji nadređeni treba da odobre.”

„Kataloge?”

„Da.”

Nina malo krivi glavu i ponavlja s nekom vrstom karikiranog glasa: „Kataloge?”

Bjern Hansen je vidno povređen. „Čini mi se da je ovaj razgovor upravo prestao da bude produktivan”, kaže, „ako je to uopšte i bio.”

„A meni se čini da me nije briga šta vi mislite.”

„Izvinite, Nina, ali ovo ne ide nikuda. Reč je o nesporazumu. Imali smo lošu komunikaciju unutar firme, i žao nam je, ali ne treba da to shvatate lično. Nemamo nikakav stav prema vašoj knjizi, i ne otkazujemo čitanja samo zato što je nekoliko novina nepovoljno pisalo o njima.”

„Nekoliko?”

„Ima i jedna veoma ružna recenzija u *Universitasu*, možda sam vam je spomenuo?”

„Niste.”

„Ima. Izuzetno je ružna, mora se reći. Da sam na vašem mestu ne bih izdržao da je pročitam. Ali ipak nismo zbog toga otkazali.”

Nina zatvara oči. U njenoj glavi počinje lavina. Sneg se s čitavih planina kliza po nestabilnoj podlozi. Odnosi sa sobom nekoliko sela u podnožju i jedva da ima preživelih.

„Znate šta, Nina, doneću vam malo vode da se oporavite, šta kažete na to?”

Nina ne odgovara.

Bjern Hansen izlazi.

Situacija je neopisivo ponižavajuća. Nije trebalo da dolazi. Bjern Hansen je možda u pravu da je reč o nizu nesporazuma, ali ipak nije ubeđena u to. Gadni debeli pušač će se ovim događajem sladiti do kraja života. Priča o Nini Faber koja mu je došla u kancelariju zato što je bila osetljiva na dan objavljivanja svoje poslednje zbirke pisama proćuće se u svakom društvu koje podrazumeva Bjerna Hansena, a sudeći po onom vedrom smehu, takvih je mnogo. Šta uopšte Bjern Hansen zna o bilo čemu? Sedi na svojoj prevelikoj guzici, uzima platu i grabi bodove za penziju. Okružen je bezbednošću dok obavlja posao koji bi skoro bilo ko mogao raditi jednako dobro. Puši iz dana u dan i s vremena na vreme naruči neku knjigu iz društvenih nauka, dok drugi pišu za goli život i jedva zarađuju dovoljno da plate kiriju u baštenskoj koloniji. Odvratno je to, zgađena je čitavim Bjernom Hansenom, svime što predstavlja, njegovom bezosećajnošću, a posebno time što nije pročitao *Bosfor* a pravi se kao da jeste i vuče je za nos i ne trepnuvši. Bjern Hansen se vraća s plastičnom čašom hladne vode iz aparata.

Nina je oduvek želela aparat za vodu. Upotpunio bi njenu radnu sobu i mogla bi da pije hladnu vodu bilo kad, a da se i ne podigne sa stolice, baš bi to bilo lepo, možda bi pisala više i bolje s vodom iz aparata, ali kada je jednom proučila šta je neophodno da bi se voda

dostavljala, shvatila je da bi to koštalo nekoliko hiljada mesečno i da bi ljudi u plavim odelima dolazili u plavim vozilima i unosili boce, odustala je, bio je to san, neostvariv za pesnike, ali očigledno dostupan ljudima kao što je Bjern Hansen, koji joj upravo sada pruža plastičnu čašu, naizgled nežnog izraza lica. Nina prihvata čašu i pije. Voda je hladna i divna, savršena voda iz aparata.

„Možda je vreme da polako pođete?“, kaže Bjern Hansen.

„Ne“, kaže Nina. „Sedeću ovde dok mi ne kažete istinu.“

„Nema više šta da se kaže, i mislim da bi trebalo da krenete pre nego što nastane problem.“

„Ja sam već godinama u problemu i, kao što sam rekla, ne pada mi na pamet da se pomerim.“ Bjern Hansen prilazi Nini i pokušava da je privoli da ustane. Hvata je i podiže, ali se Nina oslobađa i odguruje ga. Bjern Hansen je iznenađen, skoro šokiran.

„Tako“, kaže on, „sada se i gurate?“

Nina ga gleda prkosno.

„Ne volim da se guram, ali ste me naterali. I opet ću vas gurnuti ako mi odmah ne kažete zašto ste otkazali moj nastup.“

„Ovo je već neprijatno“, kaže Bjern Hansen. „Pozvaću pomoć.“

Nina ne želi da Bjern Hansen ikoga pozove. Sve će ispasti glupo i neobično. Ustaje i hvata ga.

„Jao“, kaže Bjern Hansen. „Pustite me.“

Bjern Hansen pokušava da se oslobodi Nininog stiska, ali ona steže sve jače i opire se. Gura je i Nina mora da se podupre nogom, ali ne pušta. Opet je gura, jače.

„Puštaj me, glupa pesnikinjo!“, kaže Bjern Hansen, i iz nekog razloga Nini pada mrak na oči. Klinč je sve žustriji. Oboje pokušavaju da što bolje uhvate suparnika. Teturaju se po sobi i Bjern Hansen se ponižavajuće nadnosi nad njom. Nina oseća njegov nikotinski dah tik kod nosa, i talas gneva joj daje neslućenu snagu. Hvata ga najbolje što ume i tako ga odguruje da Bjern Hansen gubi ravnotežu i sa svim svojim kilogramima pada na ormar za kartoteku. Čuje se iznenađujuće oštar udarac i Bjern Hansen ostaje na zemlji. Nina opet seda na njegovu stolicu. Zadihala se. Sedi mnogo sekundi, dok se puls ne približi normalni. Baca pogled na Bjerna Hansena. Nije se ni pomerio. Sigurno je zlopamtilo kojem može da padne na pamet da dugo leži i preteruje kako bi se onaj ko ga je gurnuo uplašio da se nije nešto ozbiljno desilo, kao razmaženo derišće.

„Dosta je bilo”, kaže Nina. „Ne moraš više da duriš. Odlazim.”

Ništa dobro neće proizaći iz ovoga. Čak ni pesma. Ranije je Nina verovala da iz većine stvari može nastati pesma. Čak i u najžešćim svađama s bivšim muževima dešavalo joj se da pomisli: Ovo moram da zapamtim. Ili: Ovo će mi trebati.

Ali ovo ovde je beskorisno. Rvanje sa službenikom iz knjižare. Na to je, dakle, spala.

„Slušaj”, kaže Bjernu Hansenu koji se još nije pomakao. „Sad stvarno preteruješ.”

Nina primećuje da nešto teče po podu i da izvor ne može biti ništa drugo nego glava Bjerna Hansena. Iz Nininog ugla tečnost izgleda skoro crna, ali shvata da je u pitanju krv. Zar je toliko nezgodno pao?

„Ej, Bjerne?” Malo mu pomera glavu i shvata da Bjern leži otvorenih očiju s glavom u neprirodnom položaju. Mora da je jako udario o ivicu ormara.

Uf.

Nina hoda po prostoriji. Bjern Hansen se ne pomera i ne diše. Cigarete i upaljač leže na podu. Nina ih podiže i seda na stolicu. Otpija gutljaj njegove kafe, iz šolje s motivom Bitlsa, pobogu, šta sada da radi? Zar je ubila Bjerna Hansena? Zar je ubila drugo ljudsko biće? Ako jeste, nije bilo namerno. Nipošto. Pali jednu od cigareta Bjerna Hansena i lagano je puši dok pokušava da odagna paniku. Gospode, kako je dobro pušiti, malo joj se vrti u glavi. Meseci su prošli od njene poslednje cigarete. Puši do kraja i odmah pali novu. Nije želela da Bjern Hansen umre. Zaista nije. Rvali su se, i onda se desilo to što se desilo. Sigurna je da bi se Bjern Hansen složio s njom, kada bi mogao da se složi bilo s čim. Baš neprijatna situacija. Šta da uradi? Nina je zbunjena i ne može da razmišlja konstruktivno.

Telefon na stolu počinje da zvoni, ona se štreca, posmatra telefon dok zvoni, na kraju se javlja.

Zdravo, kaže ona, ne, Bjern trenutno nije u kancelariji. Ne znam kada će se vratiti. Poruku? Ne prenosim često poruke, ali mogu da pokušam. Da, imam olovku i papir, uzima hemijsku olovku Bjerna Hansena i jedan od njegovih papira i zapisuje da će čuvena knjiga Senkea Najcela i Haralda Velcera *Soldaten: Protokolle vom Kampfen, Toten und Sterben (Vojnici: Protokoli smrti, ubijanja i umiranja)* uskoro biti dostupna na norveškom i da je već moguće naručiti je. Nina naručuje dve stotine primeraka. Pitaju je da li je sigurna da želi toliko

mного, да, одговара, апсолутно, то је тема за коју су муштерије „Академике” веома заинтересоване, и знам да је Бјерну Хансену драга та књига. Да, чита Бјерн Хансен немачки, прави је он полиглота, да, није ли? Нина се поздравља и спушта слушалицу. Завршава другу цигарету, узима пуклу и упалјач, тихо и не приметно излази из канцеларије и наставља кроз књићару.

Код излаза је ставио са студентским листом Universitas. У углу насловне стране Нина примећује своју слику, веома лошу, не воли ту слику, дуго ју је проганјала, сликали су је једног грозног дана пре много, много година, мрзи и ту слику и све који је користе. Наслов је *Fantastično loša Faber*. Нина лјутито узима један примерак и излази.

DRUGA ETAPA

Nina izlazi na septembarsko sunce i oseća muku i vrtoglavicu, kao da su joj najvažniji vitalni organi napravljeni od tananog recikliranog papira. Seda na jednu od klupa u malom amfiteatru naspram Univerzitetske biblioteke, pored mladog para koji diskutuje o nečemu što Nina u tom trenutku ne može ispratiti. To je prvi put da je Nina ubila nekoga. Osećaj je čudan, smatra, i glupo je što je sve moralo otići toliko daleko. Ali o poeziji se ne laže. To je vrhunac podlosti. Nina odmahuje glavom. Bjern Hansen je sam kriv za to što mu se desilo. Da nije bio toliko debeo, sigurno ne bi izgubio ravnotežu i ne bi pao na ormar. Tako je to s ljudima koji ne vode računa o telu.

Priseća se da i dalje u ruci drži cigarete i upaljač Bjerna Hansena, i pomišlja da bi mogla popušiti još jednu, kada je već počela. To nije najbolji dan da se prestane s pušenjem, verovatno je čak savršen dan da se nastavi, ili ponovo započne, kao što je slučaj s Ninom, počinje iznova, a pošto nije sama kupila cigarete i nije tako loše. Računa da će neko svakog časa istrčati iz „Akademike”, vičući, upirući prstom u nju, i onda će je par jakih studenata držati dok policija ne dođe. Sedi na klupi, skoro paralisana. Uzima još jednu cigaretu, i još jednu, ali niko ne viče, niko je ne hvata. S vremenom se dovoljno smiruje da može razumeti o čemu par pored nje razgovara. Izgleda da treba da odu na put, ali se ne slažu gde i kako. Ona želi neku vrstu turneje kroz Poljsku i Nemačku, da obiđu stare koncentracione logore, to je opšta kultura, tvrdi. Ako ne to, onda bi na Kubu, tamo je prljavo i lepo, ljudi plešu po ulici, zamišlja, ali on nije raspoložen za *dark tourism*, kako to naziva, ne želi nikakve diktature ili mesta ratnih zločina, radije bi vozio bicikl po Francuskoj i razmišljao o Rimljanima i Galima, i pio litre vina, čini se Nini, ali njegovoj devojci to nipošto nije po volji. Diskusija traje toliko dugo da je Nina prinuđena da se umeša. Izvinjava se što gura nos u tuđa posla, i ne želi da im kvari zabavu, ali je veoma iskusna u tim pitanjima i odmah im može reći da je njihova veza osuđena na propast. Čula je ton razgovora, izbor reči, oseća se znatna količina ljutine koja bi već sada, u onome što Nina tumači kao sam početak veze, mogla da se razbukti. Prva faza, što će reći prvih pet do šest godina, trebalo bi da prođe bez većih problema, tvrdi Nina, koja zna o

čemu priča, kaže, jer je i sama pokušavala nekoliko puta. Da li makar imaju dobar seks? Pita.

On odmah odgovara potvrdno, ali ona okleva, prvo gleda u njega pa u Ninu.

Nina odmahuje glavom. Zaboravite, kaže. Zaboravite na celu stvar.

*

Nina čita recenziju u Universitasu. Beskrajno je ponižavajuća i bolna, da ne kaže zla. Zaprepašćena je i ne primećuje da mladi par ustaje i odlazi.

Nina Faber mora da je okružena lošim savetnicima... Toliko slaba izdanja kao što je ovo su retkost, i u tom smislu je Bosfor neka vrsta vrhunskog dna... Nina Faber je očigledno došla do tačke u svom ionako šarolikom stvaralaštvu kada je treba štititi od nje same... Predstavljajući se kao nosilac, ili čak pronalazač egzotike orijenta, ona kalja i istorijski i stvarni Istanbul, u kojem tvrdi da je bila, ali koji nipošto nije razumela... To što je mogla poverovati da će ikoga interesovati njene krajnje banalne, lične, civilizacijske i repetitivne asocijacije u susretu s Bosforskim mostom, koji spaja Evropu i Aziju, samo neshvatljivo već i uvredljivo, i predstavlja nasilje prema inteligenciji i ličnosti... Bosfor zaslužuje da mu slonovi smrskaju glavu, kao što je bio običaj u Carigradu u starim dobrim danima.

Nekoliko minuta Nina upija tu nerazumnu recenziju, efekat je kao da joj neko ubada igle u polni organ. Nepomično sedi i zuri u idiotsko ime recenzenta: Ruger Kulpe. Primećuje da nema šta da kaže na sve to. Reči su nedovoljne. Apatično sedi i razmišlja o godinama koje su joj preostale. Slab prijem *Bosfora* i stoga malobrojni pozivi na čitanje, nijedan prevod, teže materijalno stanje nego ikada, kreativna

blokada, strah i samoprezir, prijatelji koji zaziru od nje zato što nije prijatna u društvu, izolacija, prinudno iseljenje iz baštenske kolonije u Sognu, jer i zimi mora tamo živeti, iako to nije dozvoljeno, nema drugog mesta za život i slabe mogućnosti da ga nađe, opijanje, nesumnjivo i opijanje, što će s vremenom verovatno dovesti do medicinskog alkohola, i na kraju će po svemu sudeći morati da skoči s mosta. A pre svega toga će je verovatno stići duga ruka zakona.

Univerzitet je sigurno prepun kamera i moraće nekoliko godina da provede u zatvoru heklajući podmetače za šerpe.

Naglo ustaje, ljutita, odlazi brzo koliko je noge nose do redakcije *Universitasa* i pita jednu novinarku da li je Ruger Kulpe tu. Nije. Nina kaže da joj se toliko sviđa kako Kulpe piše da ima želju da mu da mali znak pažnje, bocu vina, jer valjda pije vino? Da, novinarka misli da pije. Da li bi Nina mogla da dobije njegovu adresu? Novinarka se smeši i zapisuje je na cedulji, srećna što može biti od pomoći. Rusenborggata 2, piše. Nina mnogo zahvaljuje i opet se upućuje ka jugu, prelazi Frederikeplasen i silazi niz dugo zavojito stepenište pored Univerzitetske biblioteke, gde su se u međuvremenu pojavila ambulatna kola i stala ispred donjeg ulaza u „Akademiku”, a ljudi se okupili da vide kako Bjerna Hansena iznose na nosilima, glava i telo su mu prekriveni ali se prepoznaje debelo, mlitavo telo, Nina pretpostavlja da okupljeni studenti misle da je u pitanju infarkt.

*

Nina prelazi Blindernvej, ide ka Fizičkom fakultetu i ulazi u aulu, gde zastaje i posmatra lagano hipnotičko kretanje klatna. U pitanju je kopija Fukoovog klatna iz 1851, čita Nina s plakete, a njegovo kretanje je dokaz da se Zemlja okreće. Nina stavlja slušalice koje su joj sve vreme visile oko vrata, pritiska „plej”, ali namesto mekog Garbarekovog saksofona opet se čuje energični ritam truba koji podseća na Balkan. Suviše je nagao, još je prerano, sasvim je pogrešna situacija, ipak je upravo ubila čoveka, da li da zove policiju, zar to ne rade pristojni ljudi kada prouzrokuju nečiju smrt? U krivičnopravnom smislu takve nesreće nisu ništa strašno, Nina to zna posle decenija čitanja novina. Život je jedno teško stanje, svašta se dešava, policajci i pravnici znaju to bolje od mnogih drugih. To i nije ubistvo, čak ni iz nehata. U najgorem slučaju radi se o lakšoj telesnoj povredi koja je zbog težine i lošeg osećanja za ravnotežu žrtve dovela do nesrećnog i smrtonosnog udarca u glavu. Nina smatra da će određenje kazne biti razumno. Možda će moći da piše u zatvoru, bez ikakvih materijalnih briga. Moći će da spava i radi kako hoće, i dobijaće dnevno, na račun države, tri obroka odabrana u skladu s vladajućim zdravstvenim normama. Možda je to i dobro. S druge strane uvek će je pratiti zatvorska kazna, ukaljaće njenu dosad kristalno čistu reputaciju, odvraćiće pažnju s njenih pesama. Mnoge

krhke i tanane reči koje je napisala odjednom će stajati u sasvim drugačijem svetlu. Lepo je pisala, ali je bila ubica. Ne bi mogla da živi s takvom ostavštinom. Rizikuje da zapadne u kategoriju dobrih ali mutnih pisaca kao što su Selin, Hamsun i ostali.

Ne, pomišlja Nina, neće biti poziva silama javnog reda i mira.

*

Posle kraćeg petljanja s mobilnim telefonom Nina uspeva da vrati Garbareka i brzo se smiruje. Klatno se i dalje klata dok se priseća da je jednom pre petnaestak godina uspela da pročita roman *Fukoovo klatno* Umberta Eka. Bilo joj je preostalo još nekoliko strana do kraja, trebalo je da se razjasni čitav taj đavolski zaplet. Ne može reći da je knjiga bila loša, ali je bila pravo mučenje, baš tako, preduga, osim ostalog, i Nina se radovala što će je prebroditi. Poslednje stranice je pročitala pošto se vratila kući sa žurke i nije mogla da zaspi. Ujutru je sve zaboravila i sada se pred neumornim klatnom priseća osećaja slobode kada je shvatila da nema želje da ponovo pročita kraj. Ha! likovala je, Eku je očitala lekciju, njemu koji je već sve sredio, s profesorskom platom, slobodom i ugledom, ali koji je ipak toliko pun sebe da se mora razmetati svojim sposobnostima i pisati svetske bestselere jedan za drugim.

Nina mrzi svetske bestselere, kao i one koji ih pišu, u mnogim slučajevima i one koji ih čitaju.

Po iznenadnom impulsu, Nina forsira nisku ogradu oko klatna i zaustavlja ga. Lakše je nego što je mislila. Zaustavlja kretanje i ostavlja klatno da visi. Prokleta zemlja se valjda dovoljno rotirala.

Potom brzo odlazi na suprotnu stranu Fizičkog fakulteta, silazi niz veliko stepenište pod najvećom, i u tom trenutku još crvenom, puzavicom u Oslu. Vidi se fjord. Nina hoda po kaldrmi s ogromnim kompleksom nacionalnog radija i televizije s leve strane, zatim ulicom Sumsgate, prema benzinskoj stanici i takozvanoj imigrantskoj prodavnici gde Nina obično kupuje kruške kada je raspoložena za njih. Danas je prvenstveno žedna, neobična žeđ, skoro kao čežnja, kupiće sok prvom prilikom, mada joj u suštini treba pivo, ali prošlo je nekoliko godina otkako je popila nešto s alkoholom, i ne može ponovo da počinje samo zato što je gurnula Bjerna Hansena, ko zna kuda bi je to dovelo.

Dok stoji na raskršću ulica Sumsgate i Ćirkevej, do nje se dokotrljava loptica za mini-golf. Nina je podiže i stavlja u džep. Ubrzo potom iza ugla benzinske pumpe dotrčava mladić s štapom za mini-golf u ruci. Nina dobro zna da je iza benzinske stanice mini-golf klub Marijenlist. Oduvek se pitala kakvi se to ljudi okupljaju u njemu. Čovek gleda unaokolo i potom pita Ninu da li je negde videla lopticu za mini-golf. Nina vadi slušalice.

„Kako izgleda?” pita.

„Pa, bela je, i nije naročito velika.”

„Kolika je?”

„Kao ćufta, možda. Kao malo veća ćufta.”

„Ali je bela?”

„Jeste.”

„Nisam je videla”, kaže Nina, „ali vam mogu pomoći u traženju.”

Idu naokolo i traže. Nina malko šutira lišće i ćuška grmlje. Posle nekoliko minuta pogleda čoveka i rezignirano odmahuje glavom.

„Moram, nažalost, da pođem”, kaže Nina, „ali želim vam sreću.”

Mladić prijateljski klima glavom i nastavlja da traži dok se Nina spušta niz Ćirkevej i ulazi u pab Valkirijen, gde je u mlađim danima štošta popila. Naručuje jedan tost klub sendvič i koka-kolu, ali kaže ne, batalite sendvič, a i kolu, uzeću pivo, kaže ona, malo pivo, daćete mi jedno malo pivo, u stvari ne, kaže ponovo, uzeću kolu.

Uh. Zamalo.

Ruke joj se tresu dok pije koka-kolu, čovek strašno ožedni kad gura ljude koji naručuju knjige iz oblasti društvenih nauka.

Ispija čašu do kraja, ponovo je puni, ispija je i traži račun.

Pošto je izašla na ulicu, Nina shvata da je veoma blizu biblioteke i da bi bilo neprirodno da ne svrati. Odsek Dajhmanove biblioteke na Majorstueni godinama je bio Ninin drugi dom. Nina ne zna koliko je kilograma knjiga pozajmljivala tokom godina. Reč je o tonama. I osoblje se prema njoj ophodilo baš s onakvim poštovanjem koje priliči ozbiljnim ljudima od pera. Imala je poseban tretman, na primer, ako bi neka knjiga nestala, ponekad i na više meseci, a Nina je bila sasvim sigurna da je nestala zauvek, osoblje bi uvek smatralo da će se pre ili kasnije pojaviti i produžili bi pozajmicu, kao da se ne radi ni o čemu ozbiljnom, taman posla. Nina po običaju pozdravlja zaposlene prolazeći pored pulta. Po navici nastavlja do police sa slovom F, gde već dugi niz godina ima svoje mesto, oko dvadeset pet centimetara

lirike, sve je tu, kako joj se čini, uključujući i zbirke *Laksativ* iz 1971. i umereniju *Voda pod vodom* iz 1982, za koje je iskustvo pokazalo da imaju najveće šanse da budu iznajmljene. *Veveričji snovi*, Ninina treća po popularnosti knjiga, s trinaest pozajmica 2011. godine, takođe je na svom mestu, sve je uredno, drugim rečima, ne, zapravo, sačekaj malo, gde su *Kraci*? Ne vidi ih, prelazi preko korica, *Kraci*, ta blago rečeno nedefinisana zbirka iz 1977. godine ne stoji na svom mestu. Napisala ju je tokom šestomesečnog boravka na Hidri, i bilo je tu mnogo muškaraca, kao i mnoštvo lepih ali i skupo plaćenih iskustava. Kući se vratila trudna i kao u bunilu je pisala o tome što je raslo u njoj, kako se tu pojavilo i šta to može da znači. *Kraci* nisu na mestu, što po svemu sudeći znači da je pozajmljena. Nina je dirnuta, to se davno nije desilo, negde u gradu neko sedi i čita tu malu pozajmljenu zbirku pesama, lepo je razmišljati o tome, utešno je, zaista jeste, Nina gori od želje da ode do najbližeg bibliotekara i sazna ko je uzeo knjigu, ali se uzdržava, bilo bi previše, dovoljno je unutarne zadovoljstvo. Zamisli to, neko je uzeo *Krake*. Čovek treba da uživa u tim malobrojnim svetlim tačkama u životu.

Iz biblioteke odlazi do monopola ⁴ pored bioskopa Koloseum i kupuje bocu portugalskog crnog vina, jednog od najjeftinijih koje je našla, ali koje ipak ima lepu demonsku etiketu, i, kako piše, nijansu vanile, voćnu slatkoću, ukus koji dugo ostaje u ustima i dobre tanine.

Ruger Kulpe će sve to dobiti.

Dobiće pravo u glavu. Nina zamišlja kako će se dobri tanini slivati niz Kulpeove vlasi kada ga bude zviznula u glavu. Sada to želi. Nada se da će se gnev stišati dok ne stigne do ulice Ruseborggate, u kom slučaju bi vino mogla popiti, to bi bilo bolje, ako uspe da se obuzda pred Kulpeom svakako je zaslužila bocu jeftinog vina.

TREĆA ETAPA

Dok Nina sedi za jednim od stolova u bašti paba *The Broker* u ulici Bugstadvej i veoma se trudi da ne naruči pivo, prolazi njen sin, Ludvig, s nekom ženom. Isprva ne primećuje majku, prolazi pored nje trotoarom, ruku podruku sa ženom koju Nina nikada nije videla i o kojoj ništa nije čula, a koja joj izgleda pomalo jeftino.

„Ludviže!”

On se okreće. Nije sasvim jednostavno protumačiti njegov izraz lica u trenutku kad ju je ugledao, ali se čini da ne misli da je baš idealan tajming. Zaustavlja se i ona koja u Nininim očima izgleda pomalo jeftino.

„Sačekaj malo”, čuje Nina Ludvigov glas. „To je moja mama.”

„Zdravo, Nina.”

„Zdravo, Ludviže”, kaže Nina.

Nina nije želela da je Ludvig zove majko ili mama kada je bio mali, pa je bilo prirodno da je zove po imenu. Time se malko udaljavala od uloge majke. Nina jeste bila majka, ali ipak i nije, na neki način, u svakom slučaju imala je želju da svetu stavi znanje da je drugačija od ostalih majki.

„Ovo je Sis.”

„Zdravo, Sis.”

„Zdravo.”

„Sedite.”

„Uputili smo se nekud, ne bismo sedeli.”

„Možete se valjda zadržati par minuta?”

„Možemo”, kaže Sis.

„Dobro, par minuta”, kaže Ludvig i seda na ivicu stolice ne skidajući mali ruksak koji stalno nosi sa sobom.

Sis takođe seda. Svi se gledaju.

„I tako ti sediš ovde i piješ sok usred bela dana”, kaže Ludvig.

„Eto”, kaže Nina.

„Da li ti danas izlazi knjiga?”

„Da, ali nećemo o tome. A vi ste prijatelji, ili?”

„Znamo se već dugo”, kaže Ludvig. „Često smo zajedno u poslednje vreme.”

„Baš lepo.”

Sis klima glavom ka Nini i osmehuje se Ludvigu. Ovo je zaljubljena žena, pomišlja Nina.

Sis se izvinjava i ustaje da ode do toaleta. Nina gleda za njom. Mlada je i lepa, ima kukove i sve što treba.

„Ni reči”, kaže Ludvig.

„Mogu valjda da kažem nešto?” kaže Nina.

„Ne možeš.”

Nina prihvata zabranu i nekoliko sekundi pokušava da ništa ne kaže, ali nemoguće je.

„Znaš šta”, kaže Nina, „Trebalo mi je petnaest-dvadeset godina života da prihvatim da si to što jesi, i da, na primer, nikada neću biti baka. Bila je to prava emotivna avantura, Ludviže, baš je tako bilo, i sada se odjednom pojavljuješ s jednom ženom, sa svime što to predstavlja i nagoveštava. Shvataš da mi nije lako?”

„Još je prerano, Nina, ne mogu reći šta ovo jeste ili nije, jer ne znam. I sam sam iznenađen.”

„Oduvek si bio takav. Stalno si menjao hobije. Prvo si me maltretirao da ti nabavim papagaja, pa gitaru, pa nešto treće. I ja sam ti sve nabavljala, a čim bi dobio što si hteo, odmah bi završio s tim, i onda ti se dvadeset godina sviđaju dečaci, a sada ti se odjednom ne sviđaju. Zar ne pomišljaš da je ljudima oko tebe možda potrebna stabilnost?”

„To je moj život, Nina.”

„Jeste, ali baš i ne pokazuješ da imaš kičmu. I zar sada moram da zovem sve koje poznajemo i da im kažem da ipak nisi gej? Ko će da javi baki? Ja sigurno neću.”

„Kažem ti da je prerano da bi se bilo šta znalo.”

„Mislila sam da gejevi ne vole da spavaju sa ženama? To je valjda čitava poenta kada si gej?”

„Šta ti znaš o tome?”

„Da ti kažem nešto, znala sam ja mnogo gejeva, a s dvojicom sam čak i spavala, obojica u jednom periodu nisu znali na čemu su, bilo je vrlo neobično, mogu ti reći.”

„Ne želim da s tobom raspravljam o tome, Nina.”

„Nikada ni o čemu nisi hteo da raspravljaš.”

„Mislim da ćemo krenuti polako. Treba da stignemo nekud.”

Sis se vraća iz toaleta. Nina primećuje da je stavljala karmin, iako je već imala debeo sloj na usnama.

„Baš sada pričam s Ludvigom kako sam malo iznenađena”, kaže Nina. „Oduvek su ga interesovali samo dečaci, ali, eto, izvini, razumem da je glupo, neću da se mešam.”

„Razumem da je iznenađujuće”, kaže Sis.

„Jesi li i ti ranije imala drugačije sklonosti?” pita Nina.

„Ne, nisam.”

„Ali nije ti problem što ih je Ludvig imao?”

„Nije”

„Ne slušaj je”, kaže Ludvig. „Ona potiče iz jednog vremena kada su ljudi mislili da je agresija isto što i briga, i još im niko nije objasnio da su pogrešili.” Ludvig uzima Sis za ruku i pokazuje joj da treba da krenu.

„Idete?”

„Idemo.”

„Čekaj malo”, kaže Nina, „treba mi mala pomoć s mobilnim. Stalno pušta neku čudnu muziku. S naglim ritmom i trubama i tako to.”

„Ne pušta valjda stalno?”

„Čini se da je stalno.”

„Ne sviđa ti se?”

„Sviđa mi se, ali ne može se baš slušati bilo kad.”

„Ubacio sam i ce-de balkanske muzike, mislio sam da će ti se dopasti.”

„To je bilo iznenađenje?”

„Tako nešto.”

„Baš si sladak.”

„Stalno govoriš kako želiš da igraš.”

„Stalno?”

„Da, stalno.”

„Nije baš tako”, kaže Nina Sisi. „Ludvig uvek tako preteruje. Ali je u svakom slučaju lepo iznenađenje, Ludviže, moraću još malo da poslušam. Idite vi. Lepo je što smo se sreli. I srećno.”

Pošto se Nina okrenula, Ludvig primećuje kesu iz vinskog monopola, koju je po navici držala iza leđa dok su razgovarali.

„Bila si u monopolu, Nina?”

„Molim? A, da, ali nije za mene. To je poklon.” Gleda u Sis. „Ranije sam mnogo pila, znaš.”

„Ludvig je to pomenuo”, kaže Sis.

„Ne sumnjam”, kaže Nina.

Nina primećuje Ludvigov skeptični pogled kada se osvrnuo posle nekoliko metara. U mlađim danima je zaista bilo trenutaka kada je mogla malo manje da pije. Podiže ruku i maše mu. Rezervisano joj uzvraća pozdrav.

Sve to nije baš prošlo najbolje. Toliko se iznenadila. Kada ih je ugledala, pomislila je da će biti mnogo prijatnije. Ne smatra da je sve što je upravo učinila i rekla u skladu s njenim uobičajenim ponašanjem prema sinu i osobi s kojom je u vezi. Sis je mogla steći utisak da je Nina više obuzeta sobom nego što u stvari jeste. Ali šta sad. Nina je ipak malo izbačena iz takta. Nije mogla da im priča koliko joj je grozno tekao taj dan. Mladima treba dati prostora. Bilo bi najbolje da ih pozove na večeru kroz nekoliko nedelja, ako Ludvig dotad ostane heteroseksualac.

ČETVRTA ETAPA

Nina proverava račun na bankovnom automatu. Avans za *Bosfor* je već mogao da stigne, trebalo je da stigne, ali nije. Uzima četiri stotine raspoloživih kruna, dve stavlja u novčanik, a ostatak u džep jakne. Možda deluje kao pouzdana osoba, ali je u pitanju sitničav i promišljen gest. Životni vek pun novčanih problema načinio ju je opreznom. Nina se ne šali s novcem i nikada ne plaća više nego što je apsolutno neophodno za robu i usluge.

*

Nekoliko metara dalje niz ulicu, Nina zvoni na interfon Laša Grima, psihologa kod koga je išla još otkako je završio s obrazovanjem 1974. godine, Svašta su prolazili zajedno skoro četrdeset godina. Njihov odnos nije uvek bio toliko platonski koliko bi odnos jednog psihologa i pacijenta idealno trebalo da bude. Stvari su se usput dešavale, kako to već biva. Nina nije zakazala termin, ali zna da Laš ovih dana nema mnogo pacijenata. On, kao i mnogi drugi, ima malih problema s alkoholom. Mahom sedi u kancelariji i pušta ploče. S vremena na vreme neki stari pacijent svrati i ostavi taman dovoljno novca da Laš može da preživi. A to je moguće samo zato što ima povoljan, stabilan ugovor o zakupu stana.

„Ej, ja sam.”

„Zdravo, Nina!”

Nina poznaje po glasu da je srećan što je došla. Zna da mu je novac potreban. „Imaš li para?”

„Samo dve stotine.”

„Dobro znaš da je to premalo.”

„Toliko imam.”

Nina čuje nešto što tumači kao izdah, ali brava počinje da zuji i time potvrđuje da je Laš prihvatio dogovor, baš kao što je znala da hoće. Nije u poziciji da bira.

Nina se penje, skida jaknu i ulazi u Lašovu svetlu kancelariju s foteljom, sofom, i policama s knjigama, pločama i impozantnom zbirkom lopti. Laš leži na sofi i puši. Brada i prsti su mu žuti od nikotina, kao što su već poslednjih deset-petnaest godina. Na

gramofonu se vrti ploča Kraftverka koju je Nina ovde slušala mnogo puta.

„Kako si?” pita Laš.

„Nisam baš najbolje. A ti?”

„Tja. Mislio sam da prelistam prošlogodišnje brojeve *Časopisa norveškog udruženja psihologa*, ali sam shvatio da me mrzi. Ne mogu. Isti stari specijalni brojevi o odrastanju u ratnoj sredini, o ženama prestupnicama, i o takozvanim najnovijim neurološkim otkrićima, iz godine u godinu. Ljudi gacaju kroz isto mentalno sranje, što god da im kažem. Ako samo uspem da se održim na ovoj sofi još godinu dana, država će morati da se stara o meni dok ne otegnem papke.”

Nina seda u fotelju. Laš pruža svoju čašu za konjak, i Nina je puni iz flaše koja stoji na stolu između njih. Pogledom nagoveštava da i ona može uzeti čašu ako želi, ali Nina odmahuje glavom.

„Eto”, kaže. „A inače, kako je?”

„Eh, inače. Nije najbolje. Bilo je nekih loših recenzija, a znaš koliko me to zamara.”

„Čudno je što se nisi navikla.”

„Nikada se neću navići.”

„Umorna si, drugim rečima.”

„Jesam. I ljuta, čini mi se.”

„Ljuta si već dugi niz godina.”

„Ne ovako.”

„Počnimo s tim, onda.”

„Neki Ruger Kulpe je napisao najgoru recenziju koju sam ikada dobila. U *Universitasu*.”

„Student?”

„Da.”

„Ne treba da te opterećuje nešto što stoji u *Universitasu*, Nina. Ne priliči ti. Nije profesionalno.”

Nina pronalazi recenziju i pruža je Lašu. Tiho se smejuje dok čita.

„Pravi biser. Nisam znao da su današnji studenti toliko fanatični. Mislim da je na neki način zabavno.”

Ploča s Kraftverkom je stigla do kraja. Ručica s iglom klizi ka sredini ploče, pre nego što se udalji i meko spusti na svoje mesto. Laš ustaje i okreće ploču. Jedan je od retkih ljudi koji nisu prešli na ce-de plejer. U dvadeset godina pauze od prestanka proizvodnje vinilnih ploča do

njihove ponovne pojave, Laš je isključivo slušao staru muziku. S nekoliko izuzetaka to i dalje čini. Ima kvadrofonsko ozvučenje u kancelariji. Nekoliko njegovih pacijenata dolazi samo zbog muzike. Davno su odustali od razgovora s Lašom, ali rado plaćaju zvučni ugođaj.

„Mislim da treba da imamo seks”, kaže Nina.

„Ali draga moja”, kaže Laš. „Mnogo puta smo pričali o tome. I utvrdili smo pravila.”

„Ti si utvrdio pravila.”

„S kojima si se ti složila.”

„Samo sam se pravila da se slažem.”

„Naravno da se ne radi o tome da nemam želju, jednostavno nije naročito profesionalno. To je, kao što znaš, nesrećno mešanje uloga, i uspelo je samo s nekolicinom mojih ženskih pacijenata.”

„I ja sam jedna od njih.”

„Funkcionisalo je nakratko, Nina, a onda je postalo veoma komplikovano, čini mi se, i zamorno.”

„Godinama nismo pokušavali.”

„Misliš da će sada biti drugačije?”

„Sasvim sam sigurna. I znam da sam ti još privlačna.”

„To ne možeš znati.”

„Mogu. Vidim ti u očima. I Bente mi je rekla da si pričao o meni na prvomajskom uranku kod Jergena i Mete.”

„Jesam. Za razliku od mnogih iz našeg društva ti si zadržala izvestan oblik i volumen, ne poričem da sam to primetio, ali ipak ne mislim da je to dobra ideja.” „Daću ti lopticu za golf.”

„Daćeš mi lopticu ako spavam s tobom?”

„Da.”

„Onda moram prvo da vidim lopticu.”

Nina vadi lopticu i pokazuje je.

„To nije loptica za golf.”

„Za mini-golf.”

„Te me manje interesuju. Naročito što je 'elit'.”

Nina ustaje i drži lopticu tik pred Lašovim očima. Okreće je. Laš želi da je uzme u ruku, ali mu Ninin ozbiljni izraz lica ukazuje da bi time prekoračio izvesnu granicu.

„Kineska je”, kaže Laš na kraju. „Ne interesuje me naročito.”

„Ali malko?”

„Dobro, možda malko.”

„Nemaš je u svojoj kolekciji?”

Nina baca pogled ka zbirci koja sadrži nekoliko stotina malih i velikih lopti. Laš joj nikada nije objasnio zašto ih skuplja. I Nina ga nikada nije pitala.

„Ne”, kaže Laš. „Baš takvu nemam.”

„U tom slučaju predlažem da prihvatiš lopticu, da spavamo zajedno i da uzmeš samo sto kruna za ovu seansu.”

„Potreban mi je novac, Nina. I dvesta je već daleko ispod onoga što moj ponos zahteva.”

„Ali dobićeš i seks pride.”

„Ti hoćeš seks.”

„I ti ga malo hoćeš, vidim ja.”

„U svakom slučaju ne idem ispod dvesta.”

„Dobro de. Ali onda hoću pravi psihološki tretman. Moraš da kažeš nešto što će mi pomoći.”

„Mnogo si dosadna.”

„I neću više da slušam Kraftverk.”

„Hoćeš da bude tiho? Nisam navikao na to.”

„Stavi Džoni Mičel.”

„Šta?”

„*Blue*.”

Laš ustaje i pronalazi *Blue* u tih sedam metara ploča na polici. Pušta je, vraća se i leže na sofu, otpija gutljaj konjaka i upitno posmatra Ninu.

„Ti treba da govoriš”, kaže Nina.

Laš uzdiše.

„Imao sam samo tri samoubistva, Nina, zamisli. Sve moje kolege imale su više. Jednom sam zbog toga dobio bocu vina. Svi su bili ponosni na mene. Sakupili su novac i sve to. Bilo je, nažalost, sasvim obično stono vino. Ali pažnja me je dirnula. Posle toga sam uživao visok status. Ljudi koji dolaze kod mene ne uzimaju sebi život.”

„Lepo je to, Laš. Ali sada treba da govoriš o meni. Da mogu da odem odavde osećajući se lakše u duši. To je valjda čitav smisao psihologa.”

Laš je tih nekoliko trenutaka. Koncentriše se, malo se uspravlja na sofi.

„Draga moja Nina”, kaže. „Pored toga što si zanimljiva osoba i privlačna žena, ti si moja omiljena pesnikinja i oduvek si to bila. *Bosfor* se pojavio u prodaji još pre nekoliko dana, to možda nisi znala, ali pojavio se, ova knjižara dole ga je čak stavila u izlog, kupio sam ga i istog dana pročitao, ne samo jednom već dva puta. Zbirka je divna, Nina, zaista. Veoma liči na tebe. Iskrena je na nivou kojeg, kako mi se čini, ni sama nisi svesna. Dugi niz godina imala si osećaj da pišeš zato što su svi ostali vozovi prošli, i da nemaš pojma šta radiš. Više ne znaš šta je život a šta tekst. To si mi i sama rekla. Spalila si toliko mostova u tvom životu da više ne znaš na kojem se ostrvu nalaziš. U tome je problem. Ali ti pišeš sigurno, i iskreno i lepo. A dozvoljavaš da te recenzije povređuju zato što si prestala da o svom pisanju razgovaraš s nama koji te poznajemo. Kritičari onda na neki način postaju tvoji jedini književni prijatelji, i nije čudo što toliko boli kada te izdaju. A izdaju te jer te ne poznaju. Kada bi te poznavali, kao što te ja poznajem, rekli bi da pišeš dobro, možda i bolje nego ikada. Više nisi u istom taktu s kritičarima. Kritičari koje si poznavala, i koje sam ja poznavao, imali su teži život od nas, i više nisu tu. Ti sada na neki način plaćaš cenu za svoju uzdržanost. Znam ja dobro da se nisi naročito uzdržavala, ali jesi malo više od kritičara koje si poznavala, i stoga pretpostavljam da ćeš živeti još deset-petnaest godina, Nina, i mislim da bi ti godilo malo mira, mani taj stres pisanja, nemaš šta da dokazuješ, ono što si već napisala svakako će trajati, a ti u stvari nikada nisi ni volela da pišeš, možda samo prvih godina, a posle je sve samo preraslo u maltretiranje, s tremom i novčanim problemima. Meni je preostalo još manje godina nego tebi, ali to je u redu, već sam mnogo puta slušao sve ove ploče, i moja deca su velika i sama se snalaze, a tako je i s Ludvigom.”

„Upravo sam ga srela. Tu dole, na ulici. S jednom ženom.”

„Sa ženom?”

„Zar ne misliš da je malo nedosledan?”

„Možda. Ali ostavi se toga, Nina, Ludvig će sam otkriti šta se zbiva. To nije tvoj problem.”

„Pročitala sam da krug nije potpun, ni biološki ni emotivno, pre nego što čovek dobije unučad. To je duboko ukorenjeno u nama, pisalo je. Kada sam to pročitala, osetila sam da je verovatno tačno, i istovremeno sam zamrzela sebe zbog toga što sam tako konvencionalna.”

„Onda je odlično što je Ludvig sa ženom.”

„Tako je vamp.”

„I ti si bila vamp, Nina.”

„Ali nisam bila vulgarna i nisam izgledala kao kurva.”

„Bogami jesi, mada na privlačan način.”

„Nisam.”

„Jesi, jesi.”

Nina sipa sebi čašu konjaka iz boce „larsena” u obliku vikinškog broda koju je Laš kupio na brodu za Dansku kada je vodio unučiće u luna park Tivoli.

„Ne, nisam”, kaže ona čvrsto.

Laš ustaje i odlazi do prozora. To skoro uvek čini jednom ili dvaput za vreme konsultacije. Kao da ima potrebu da se uveri da život teče svojim tokom na ulici, da ljudi idu tamo-amo s kesama namirnica, da se automobili zaustavljaju kad treba i da se poštuje suverena prednost u saobraćaju koju imaju tramvaji.

„Slušaj.” Lašov glas se iznenada menja. Poslovni ton se gubi i pogled mu u trenu postaje skoro ranjiv. Nina se ne seća da je videla taj pogled još otkako se razveo početkom devedesetih.

„Reci.”

„Razmišljao sam o nečemu.”

„Da?”

„Ti si list na vetru...”

„Nisam.”

„Jesi, a i ja sam, na neki način. Znamo se čitavu večnost. Plakali smo, patili i spavali zajedno. Prijatelji nam umiru brže nego što možemo da pratimo. U očajnom si materijalnom stanju. Ja ću uskoro imati relativno masnu penziju, a imam i nešto ušteđevine, i stan koji bi se sigurno mogao prodati za pet miliona.”

„Sada me baš interesuje kuda ovo ide.”

„Zašto ne bismo bili zajedno? Mogli bismo da kupimo nešto u Provansi ili Toskani, ili možda u Berlinu, mogli bismo da jedemo i pijemo i igramo petanku dok se ne obeznanimo i ne odnese nas Norveška vazдушna hitna pomoć.”

„Ozbiljan si?”

„Nego šta.”

„Nisam osiguranik Vazdušne hitne pomoći.”

„To nije problem. Košta samo pet-šest stotina kruna godišnje.”

„Skupo je.”

„Nisu male pare, ali je dovoljno da se samo jednom obeznaniš i isplatiće ti se višestruko.”

„Ipak je skupo.”

„Dobro, ali sada govorimo samo načelno. Kako ti se čini ta ideja?”

„Malo je iznebuha.”

„Uvek je tako. Ali moraš priznati da je sudbina išla ka tome. Sigurno si i sama pomišljala na to?”

„Možda i jesam. Ali trenutno mi se svašta dešava. Ne mogu tek tako da se odlučim.”

„Ne moraš odmah da odgovoriš. Ali razmisli o tome.”

„Hoću.”

Oboje ćute dok Džoni Mičel peva „We don't need no piece of paper from the City Hall”.

„Hoćemo li sada imati seks, ili?”

„Možemo li da preskočimo to?”

„Rekao si da hoćemo.”

„Jesam, ali nisam baš u formi. Dosta sam popio juče i danas, i nisam se istuširao. Ako se preselimo u Berlin, moći ćemo da se jebemo kao zečevi, Nina, razmisli. Po ceo dan, ako hoćeš.”

„Onda nećeš dobiti lopticu za golf.”

„Mislim da ipak treba da mi je daš.”

„Ne pada mi na pamet.”

„Hajde, budi dobra.”

„Neću.”

„Dobro, ali sačuvaj je. Obećaj mi.”

„Ništa ne obećavam.”

„Moram imati tu lopticu, Nina.”

„Shvatila sam. Očajan si lažov. Šta ćeš mi dati?”

„Pedeset kruna.”

„Ne dolazi u obzir.”

„Sto, onda.”

„Zaboravi.”

„Dvesta?”

„To može. Dobićeš lopticu, a ja besplatnu seansu, i ostajemo u kontaktu.”

„Hajde, dobro.”

Nina mu dobacuje lopticu. Lice mu se ozaruje i ustaje da joj nađe mesto među ostalim loptama na polici.

„Jesam li ti iole pomogao danas?“ pita kada je Nina već bila na vratima.

„Pa, možda malo.“

„Zar se ne osećaš malo bolje nego kada si ušla?“

„Ne znam. Ali znam da ta zbirka lopti ne može u Berlin.“

„A ploče?“

„Ploče mogu. I želim da plešem, Laš, možemo li da plešemo onde dole?“

„Naravno da možemo.“

„Satima? Iz noći u noć?“

„Ako tako želiš.“

„Da, bilo bi lepo. Moraš da se dignesh s te sofe.“

I s tim rečima Nina nestaje kroz vrata i silazi niz stepenište. Odlazi.

PETA ETAPA

Nina nastavlja niz ulicu Bugstadvej dok razmišlja o Lašovom predlogu. Nije sasvim nezanimljiv. Naročito to s plesom, a i ekonomski aspekt. Minimalna penzija koja joj predstoji, jedva je dovoljna da pokrije kiriju u baštenskoj koloniji, a tu čak i ne može stanovati zimi. Mogla bi od oktobra do aprila jeftino živeti ko zna gde na jugu, ali to je ne privlači. S Lašovim novcem sve bi se promenilo. I Berlin je svakako privlačan. Mogu da se viđaju sa drugim Skandinavcima iz kulture, da idu u pozorišta, muzeje, kafiće. Izgleda da bi bilo i seksa. Nini nedostaje fizički kontakt s nekim. Dodir i zagrljaj. Nekada joj je život toga bio pun, a onda su joj partneri nestajali jedan za drugim. Onaj iz Istanbula je samo u početku bio zainteresovan. Onda se povukao i Nina je ostala da mesecima zuri u bučni sokak i onaj prokleti most koji je većito bio isti. A i Laš je poznaje. Dobar je tip. Osim toga zna šta ona voli, i obrnuto. To je prijatno.

*

Skoro nesvesno, Nina skreće u ulicu Rusenborggate i zastaje ispred broja dva. Pogledom preleće preko pločica s imenima. Evo ga. Ludvigsen, Rukov, Kulpe, Augustson.

Studentski kolektiv, pomišlja Nina. Pa da.

Sigurno odatle potiče Kulpeovo samopouzdanje. On je onaj koji čita i piše, i za kojeg ostali smatraju da svašta zna i da je zanimljiv. U tim godinama lako je zaslepiti prijatelje. Tek se deset-petnaest godina kasnije pokaže ko je sve idiot. Augustson je sigurno neki kelner koji je bio došao da bi radio preko leta, ali mu se dopalo pa je ostao. Rukov je sigurno Jevrejin u bekstvu koji se krije od Nemaca, pomišlja Nina i smeši se zato što je ideja toliko detinjasta. Možda negde imaju lažnu policu s knjigama iza koje je malo sklonište. A Ludvigsen je sigurno iz zapadne Norveške, možda iz Vosa. Misli da je život u velikom gradu zanimljiv i stalno se raspituje o svemu što ne poznaje. Kulpe je verovatno odrastao u Oslu, ili makar negde u blizini. Iz recenzije u svakom slučaju prosto lipti arogantno samopouzdanje prestonice.

Baš kada je odlučila da pozvoni, ipak to ne čini. Nešto je sprečava. Šta će ona s Kulpeom? Može li se to uopšte srediti razgovorom? Šta

je uopšte zamislila? Ne zna. Ali ipak mora da porazgovara s njim. Mada ne na prazan stomak.

Nina se vraća u Bugstadvej, silazi u Spurvejsgate gde pretpostavlja da bi se mogao naći suši restoran. I u pravu je. Nema nijedne mušterije u malom lokal u kojem Azijatkinja lista azijski časopis. Nina čita jelovnik i naručuje dva nigirija i šest makija, ali samo s lososom, precizira, pomalo stidljivo. Iz nepoznatih razloga nikada nije uspela da se pomiri s ostalim vrstama ribe za suši, naročito zmijskom skušom, ionako se grozi zmija. Žena prima narudžbinu bez reči protesta, ali Nina primećuje majušnu boru neodobravanja na čelu, no tako je kako je.

Dok posmatra kako se hrana priprema, pažljivo i sigurno, Nina razmišlja o odnosu Japanaca prema smrti. Nini nije poznato šta ljudi misle o takvim stvarima u tom delu sveta. Zar oni nemaju nekakve oltare na kojima poštuju svoje pretke? Tu je onda sve jasno. Ali šta je s njihovom sopstvenom smrću? Čini joj se da su vrlo ozbiljan svet. Makar je tako s malobrojnim Japancima koje je videla na filmu i televiziji.

„Izvinite”, kaže Nina, „možda će zvučati neobično, ali upravo razmišljam kako vi Japanci gledate na smrt. Da li mnogo razmišljate o njoj. Ili vam je prosto u redu?”

Žena podiže pogled ka Nini dok uvija maki.

„Ja nisam iz Japana”, kaže.

„Niste? A odakle ste onda?”

„Iz Tajlanda.”

„Aha. Izvinite, molim vas.”

„Nije strašno.”

„Kakav je odnos Tajlandčana prema smrti?”

„Ne znam baš.”

„Shvatate li je olako?”

„Kako to mislite?”

„Mislite li da je bez veze kada ljudi umiru, ili da nije tako strašno?”

„Mislimo da je bez veze.”

„Da, pa jeste bez veze. Da li vi beše puštate balone sa svetiljkama?”

„Da.”

„To je baš lepo. Mi ovde oblačimo tužnu odeću i stojimo na kiši. To nije dobro. Bolji su baloni.”

Nina dobija svoju hranu. Prvo umače jedan maki u sojin sos, a potom ga valja u vasabiju. Sinusi joj gore dok žvaće. Maše rukom i zatvara oči. Suši kuvarica se smeška za sebe.

„Ali”, nastavlja Nina posle izvesnog vremena, „verujete li da duša, ili šta već, odlazi na neko drugo mesto i da se ponovo rađate, i sve to?”

„Neki u to veruju.”

„Šta vi mislite?”

„Ne znam. A vi?”

„Uf”, kaže Nina, „šta da kažem? Stvarno ne znam.”

ŠESTA ETAPA

Nina zvoni kod Kulpea i neka devojka se javlja na interfon. Nina pita da li je Ruger tu. Nije, kaže glas. Nina kaže da se baš tome nadala i pita da li ipak može da uđe pošto je ona Rugerova baka i dugo je putovala i volela bi da iznenadi unuka kolačem. Brava počinje da zuji i Nina pobeđonosno gura vrata.

Slatka mlada studentkinja čeka na vratima pri vrhu stepeništa. Jede privlačnu zelenu jabuku. Rukuju se. Nina. Jeanete.

„Živiš zajedno s Rugerom?”

„Da, ima nas četvoro ovde.”

„Zvuči prijatno.”

„Jeste prijatno. Niste ovde bili ranije?”

„Htela sam, ali ništa nije ispalo od toga. Čudno je, ali, kod nas su porodični odnosi malo komplikovani. Ruger ti je možda pričao o tome?”

„Nije.”

„Znaš, on je u suštini malo zatvoren.”

Devojka odvodi Ninu do Rugerove sobe. Unutra je iritantan nered. Nini deluje zaista neprijatno. Prijava odeća razbacana je svuda po podu i drugim dostupnim mestima. I knjige su manje-više svuda. Kulpe je očigledno u godinama kada oseća potrebu da posetiocima pokaže da su mu knjige važne. Verovatno misli da je broj pročitanih knjiga važniji od onoga što u njima piše, pomišlja Nina.

„Mislila sam da je Rugerova porodica sa severa”, ⁵ kaže Jeanete.

„Ne”, kaže Nina, „uglavnom nije. Mora da se šalio s tobom. Ne veruj ni u šta što ti kaže. Takav je bio odmalena. Sladak, ali lažov bez premca. Dugi niz godina živeo je u nečemu što smo nazivali Rugerovim svetom, roditelji su bili zabrinuti za njega, mogu ti reći, ali baš zato je dobro videti da sada živi normalnim životom, s prijateljima, studijama, i svim ostalim što uz to ide.”

Nina se hvata za srce da bi pokazala koliko joj je drago što se Ruger snašao.

„Ali sada sam se raspričala”, kaže Nina, „kao da ti nemaš preča posla nego da razgovaraš s Rugerovom starom bakom.”

„U redu je”, kaže Jeanete. „Zaista.”

„Baš si slatka”, kaže Nina, „ali ti slobodno nastavi što god da si radila pre nego što sam te prekinula. Hoćeš li samo biti srce i pokazati mi gde je kuhinja pre nego što se vratiš svom poslu? Mislila sam da mu napravim čokoladnu tortu koju toliko voli, ali sada ne znam, dvoumim se, sezona je pa je možda bolje da napravim kolač s jabukama, šta ti kažeš, Jeanete?”

„Znam da voli kolač s jabukama.”

Pa da. Onda ćemo tako. Nadam se da i ti voliš kolače, mada pretpostavljam da ih ne jedeš mnogo.”

„Pa da, volim kolače, ali i treniram.”

„Tako se sada radi”, kaže Nina. „U moje vreme smo samo jeli i nismo trenirali.”

Jeanete posmatra Ninu, nije sigurna da li ova poslednja rečenica ima neko značenje koje nije shvatila.

„Nažalost, upravo sam pojela poslednju jabuku”, kaže Jeanete.

„Nije problem. Sići ću do prodavnice”, kaže Nina. „Samo prvo moram da se malo odmorim.”

„Sići ću ja”, kaže Jeanete.

„Zlatna si.”

Jeanete pokazuje Nini kuhinju, i potom brzo obuva patike i odlazi. Nina je čuje kako hitrim koracima leti niz stepenice. Kakva glupača, pomišlja Nina.

Nina je sama u stanu i ide od sobe do sobe. Nalazi vadičep i otvara vino koje je kupila. Sada kada se infiltrirala, deluje nerealno lupiti Kulpea u glavu tom flašom, kakva glupa ideja, razmišlja. Pri tom ne želi da Kulpe uživa u vinu, a ni Jeanete.

Najbolje je za sve, a posebno za Ninu, razmišlja Nina, da ga sama popije. Ovaj dan je toliko naporan i drugačiji da bi čak i onaj ko je smislio minesotanski model borbe protiv alkoholizma rekao da je u redu da popije čašu vina. Ne treba ni preterivati s principima. Mada se ispostavlja da vino nije naročito ukusno.

Nina shvata da joj kupatilo deluje privlačno. Čisto je, lepo, i kao neki katalog. Veoma daleko od kupatila kojima je Nina bila okružena tokom studija. Dobija želju da oseti kako joj voda prekriva telo. U koloniji nema kadu, a javna kupatila u Oslu su skupa i hladna. Uzima flašu vina i čašu s kuhinjskog stola, pali sveću koja stoji na ivici kade i cigaretu u istom mahu. Skida se dok se kada puni divnom toplom vodom. Klizi po emajlu, nalik malo težoj foki vrećastog stasa, leže u

vodu i zatvara oči. Gospode, razmišlja, kako je grozno objaviti knjigu. Više ne sme to da radi. Nikada. Možda ako je u pitanju zaista dobra knjiga, onda je zanimljivo, ali ostale, osrednje ili malo slabije, uopšte nije zabavno objavljivati, i mora da prestane s tim. Šta je uopšte tražila u Istanbulu? Smešna očaranost. Možda njena poslednja. Nije joj se mogla odupreti. Ali osećanje je trajalo kratko, nalik snu, i opšte uzev sva su joj dobra osećanja trajala sve kraće i kraće. Posle nekoliko meseci ostao joj je samo grad, i onaj prokleti most, i sveske s beleškama. Nikako da se opameti. Nikada nije trebalo da objavi nijednu knjigu, tu je pogrešila. Već joj je sam debi zapečatio sudbinu, a trebalo je da bude kao Pessoa i ostali, da piše za sopstvenu fioku, da piše kao manijak, hiljade strana, a da niko ne zna za to, i da radi neki takozvani normalan posao. Mogla je biti dobra u mnogo čemu, sasvim sigurno, u školstvu, ili u agronomiji, a posle njene smrti ljudi bi pronašli kofer, ogroman i težak, s nesortiranim pesmama koje bi se objavljivale u sveskama tokom sledećih pet godina, na veliko čuđenje i oduševljenje svih koji su je poznavali i koji nisu. Nina Faber je celog života krila svoj talenat, zašto je to radila, o čemu je razmišljala, kako li se osećala? Ta pitanja, na koja niko ne bi mogao da odgovori, očaravala bi javnost godinama, a njene knjige bi išle kao alva. Novac bi mogao otići u neki lepi fond s Nininim imenom koji bi pomagao ugroženima. Nije imala plan. Stvari su se jednostavno dešavale, reči su se zapisivale, i eto je sad. U kadi Rugera Kulpea.

Strašno. Ali to što možda nije objavila najbolju knjigu na svetu, ne znači da će se Kulpe izvući. Daleko od toga. Treba da se zna red. Pisana i nepisana pravila. I naravno da studenti treba da budu drski, bezobrazni i da pišaju po vlasti, ali Nina kao prvo nije nikakva vlast, a kao drugo, *Bosfor* je sasvim pristojna zbirka pesama, i kao treće, učinila bi Kulpeu medvedu uslugu kada mu ne bi objasnila koliko je očigledno ispao glup.

*

Nina čuje da se Jeanete vratila u stan. Odlaze jabuke na kuhinjski pult i potom se još mota unaokolo. Nina pretpostavlja da je traži. Na kraju, Jeanete viče.

„Jeste li tu?“

Nina se pritajila u kadi.

Jeanete opet viče.

Nina se odaziva. Trudi se da govori tonom koji nagoveštava da smatra kako je sasvim u redu pozajmiti tuđu kadu bez pitanja.

„Tu sam!”

„Ostavila sam vam jabuke u kuhinji!”

„Dobro!”

„Ako hoćete, mogu da vam pomognem s kolačem!”

„Super!” viče Nina. „Ali sada se kupam. Zvaću te kasnije!”

Nina čuje da je Jeanete nepomična nekoliko sekundi. Sigurno se neće setiti ničeg što bi mogla da kaže, razmišlja Nina. Verovatno ne zna kako se treba odnositi prema bakama koje dolaze u posetu i koriste kadu. Verovatno misli da je pomalo neobično što se Rugerova baka kupava. Ali to uopšte nije neobično. Mnogi stariji ljudi nemaju kadu u kući. Mladi ništa ne znaju o svetu. Za njih je kada nešto prirodno. Današnja omladina se, osim toga, ne susreće s mnogo nepravilnosti, nesigurni su pred najmanjom neobičnošću. Ne umeju da se snađu, razmišlja Nina.

Ubrzo potom čuje kako se Jeanete s izvesnim oklevanjem povlači u svoju sobu.

Nina ostaje dugo da leži u kadi. Čak uspeva i da odrema, s glavom na plavom jastuku koji je oblikovan da odgovara ivici kade. Kada joj je voda postala hladna, Nina ustaje, briše se i maže s par privlačnih krema za telo koje pronalazi na polici kraj lavaboja. Iznenada miriše bolje nego što je dugo mirisala. Prijatna mešavina masline i limuna. Potom se umotava u veliki peškir i zadovoljno izlazi, s odećom pod rukom i flašom i čašom u rukama. Prolazi kroz kuhinju i uzima jednu od jabuka koje je Jeanete kupila. Zaista lepa jabuka. Pere je i odgriza zalogaj dok puni čašu i ostavlja sada već praznu flašu na kuhinjskom pultu. Kao i uvek, kombinacija sveže jabuke i crnog vina pomalo je čudna isprva, ali se i na to može navići.

*

Nina ulazi u Kulpeovu sobu, zatvara vrata za sobom i pregleda sve, fioku za fiokom i policu za policom. Dominiraju dve grupe predmeta. Prva se tiče fizičkih aktivnosti. Čitav kovčeg jakni s dvostrukim i trostrukim membranama, dokolenica, traka, skija različitih širina, ranaca, konopaca, pa čak i jedna sekira za led, Nina je uzima u ruku i dodiruje, čini joj se da može biti opasna po život. Druga grupa predmeta su knjige. Knjige, knjige, knjige. Svuda. Ali vrlo uska grupa

knjiga. Nina je prirodno da ih nazove muškim knjigama. Hemingvej, naravno, Henri Miler, Uelbek, Don DeLilo i sve te gluposti koje Nina ne voli, hladne i bezosećajne knjige u kojima autori pokazuju da su muškarčine i zapravo pišu o svojim osvajanjima, ili nedostatku osvajanja, a prave se kao da obrađuju društvo i životne prilike ljudi, kao da ih je briga za to.

Knjige o ratu i istrebljenju imaju posebno mesto. Kulpeov kutak za genocid. Koliko Nina može videti, radi se o masovnom ubistvu u svim njegovim oblicima i aspektima: kolonijalni ratovi, s akcentom na Belgijskom Kongu, kako se čini, i Prvi i Drugi svetski rat, i teror u Sovjetskom Savezu tridesetih, Ruanda, Srebrenica, sve je tu. Kulpe voli genocid, teško je zaključiti bilo šta drugo. Ali gde mu je poezija. Nina traži i traži. Na kraju pronalazi malu antologiju engleskih romantičara, Kolridža, Vordsvorta i ostalih, koje je Nina znala napamet još od rane mladosti. Ništa njima ne fali, ali to čovek nekako prevaziđe pre nego što krene u srednju školu, nemoguće da je to sve što Kulpe ima od poezije. Ali ne pronalazi ništa drugo. I nema nikakvih papira na kojima je pisao svoje pesme. Drugim rečima, ovoj književnoj sobi nedostaje značajan deo svetske književnosti, a nedostaje i osobi koja tu živi, što je još gore. Svakako da je mogao čitati poeziju na nekom drugom mestu, ali kada čovek nešto voli, on to najčešće donese kući u jednom trenutku, jer mu je potrebno, jer želi da to ima u blizini. Kulpe je po svemu sudeći osoba koja ne ispunjava ni jedan jedini preduslov za pisanje o Nininoj, ili bilo čijoj poeziji, razmišlja Nina, a još manje da nečije asocijacije naziva banalnim. Suština poezije je upravo lično tumačenje svega što se može videti ili doživeti, nešto što svako može izraziti rečima, ali niko istim rečima kao Nina, ili Kulpe, ili bilo ko drugi. A čoveku koji se prvenstveno bavi genocidom, većina ličnih refleksija o ljubavi, starosti i mostovima u Istanbulu, lako mogu delovati trivijalno.

Nina je ljuta.

Kako se usudio. Kako se samo usudio.

*

Ulazna vrata se otvaraju i Nina u trenu postaje svesna da se predugo bavila Kulpeovim knjigama i da uopšte nije isplanirala šta treba da se desi kada se on vrati kući. Verovatno će, nažalost, morati da ga malo udari, razmišlja. Ako to ne uradi, verovatno će se okrenuti

i izjuri napolje. Kulpe sigurno nije naviknut da vidi starije žene u peškirimu u svojoj sobi. Čuje dotičnu osobu u predsoblju, izuva se. Brzo grabi najdeblju knjigu koju može videti, *The Black Book of Communism*, i staje iza Kulpeovih vrata. Nada se da je to Kulpe, i nada se da Jeanete neće izaći da mu kaže da ga čeka baka. Kulpe, ili ko god da je to, odlazi u kupatilo, pa u kuhinju. Nina spušta knjigu. Možda ipak nije Kulpe. Ali vrata se iznenada otvaraju i Kulpe ulazi. Nosi par patika u jednoj ruci i ranac u drugoj. S jedne ruke mu takođe visi uredno uvijen konopac za penjanje. U ustima mu je jabuka. Uspeva da vidi Ninu i razrogači oči, a Nina uspeva da pomisli da izgleda mnogo mlađe nego što je mislila, pre nego što ga mlatne knjigom koja pokušava da dokumentuje da su komunistički režimi u dvadesetom veku zajedno odgovorni za devedeset miliona ljudskih života.

Udarac nabija jabuku u Kulpeova usta. On u Ninu sa sjajnom, zelenom, pomalo ulubljenom greni smit kuglom između gornje i donje vilice, kao komedijaš koji je u usta popreko stavio krišku jabuke kako bi ličio na primata. Kulpeu je potpuno onemogućeno verbalno izražavanje. Ali način na koji je razrogačio oči, uplašeno i zgađeno, stvara paniku u Nini, i ona ga udara još jednom, ovoga puta u čelo, i izgleda kao da Kulpe gubi svest. Gospode, kakva glupa situacija, pomišlja Nina, i to povrh svega što joj se tog dana desilo, a što je, takođe, sve zajedno, bilo stresno.

Hoda ukrug po sobi, otpija poslednji gutljaj iz čaše, i traži cigarete Bjerna Hansena. Verovatno su u kuhinji. Ili kupatilu. Ne seća se da li je pušila u kupatilu. To treba istražiti. Čudno je kako čovek može da ne puši mesecima, i da onda iznenada, u jednom jedinom danu, stekne osećaj kao da ne može živeti bez pušenja. Nina odvlači Kulpea u stranu i odlazi do kupatila, cigarete nisu tamo, odlazi u kuhinju i sreće Jeanete koja sebi kuva vodu za čaj. Nina joj se osmehuje dok uzima cigarete s pulta.

„Još malo pa će se peći kolač”, kaže, „videćeš kako će nam lepo ispasti.”

Jeanete se nesigurno osmehuje i pogledom prati Ninu dok ispravlja peškir koji se malo spustio i zamalo nije otkrio deo jedne dojke.

Vrativši se u sobu, Nina pali cigaretu i seda za Kulpeov писаći sto. Nije sigurna šta je sledeći korak. U suštini nije velika razlika da li će odmah otići ili ostati da malo popriča s njim. Pogrešno je u svakom

slučaju. Bilo bi bolje da ga nije udarila toliko jako. Ali zato su pomalo krivi i komunisti. Da nisu pravili tolike svinjarije u prošlom veku, ta glupa knjiga ne bi bila toliko teška.

*

Nina razvija konopac za penjanje i Kulpeu vezuje ruke iza leđa. Čvorove je naučila da vezuje jednog leta kada je plovila s jednim od svojih bivših. Bila su to zaista divna leta. Volela je plovidbu, a nekoliko godina je i on voleo Ninu, i Nina je dozvolila da bude voljena, i naučila je nekih sedam-osam različitih čvorova koji su se potom pokazali praktičnim u čitavom nizu životnih situacija. Iz godine u godinu je taj beskičmenjak počeo da plovi s drugom ženom. Ali tada su čvorovi već postali deo Nine. Steže veoma jako. Čvor za kritičara.

Kulpe se meškolji, a Nina uzima stolicu i seda kraj njega. Otvara oči i uplašeno gleda u Ninu.

„Zdravo”, kaže Nina. „Ja sam Nina Faber. Znaš li me?”

Kulpe klima glavom.

„Nedavno si napisao recenziju jedne od mojih knjiga, pa me je zainteresovalo da saznam ko si ti.”

Kulpe ponovo klima glavom. Lagano.

„Isprva nisam htela da te povredim, ali sam malo pod stresom, nadam se da razumeš. Ono što želim jeste da malo porazgovaramo, kao odrasli ljudi. Potrebno mi je to, a i mislim da mi toliko duguješ.”

Kulpe užurbano klima glavom.

„Ali moram biti sigurna da nećeš početi da se dereš i praviš gluposti”, kaže Nina.

Još užurbanog klimanja.

„Predlažem sledeću proceduru”, nastavlja ona. „Izvadiću jabuku koju si na svoju nesreću imao u ustima, ali ti neću odvezati ruke. I pri najmanjoj naznaci bučnog ponašanja, opet ću te udariti knjigom. Da li je to u redu?”

Čini se da je Kulpe spreman da prihvati takve uslove. Nina pokušava da izvadi jabuku, ali se zaglavila. Širi usne u stranu koliko god može i pokušava da obuhvati obe strane jabuke. Ne ide. Odlazi u kuhinju i uzima mali nož za voće. Kulpeov pogled je prestravljen prizorom noža.

„Opusti se, Kulpe”, kaže Nina. „Nisam mislila da te izbodem, toliko ti je valjda jasno, ja sam pesnik. Tebi, doduše, mnogo toga nije jasno.”

Nina čvrsto smešta Kulpeovu glavu među svojim butinama i počinje da zaseca jabuku sa svom hirurškom preciznošću za koju je sposobna. Uklanja deo po deo i fragmente uredno ređa na Kulpeovim grudima.

„Malo sam pregledala tvoje knjige”, kaže Nina. „Imaš ih baš mnogo, to ti se mora priznati. Jesi li pročitao nešto od svega toga.”

Kulpe energično klima glavom.

„Lepo je kad čovek uđe, naročito ako zna da tu živi veoma mlada osoba. Pomisli da je dotični obrazovan čovek, možda čak i osećajan, da je zaista dobro upoznat s bolom življenja.”

Nina pazi da ne povredi desni ili usnu dok iseca naročito velik komad i ostavlja ga na Kulpeovim grudima.

„Ali kada čovek bolje pogleda, vidi da tvoje knjige spadaju u jedan vrlo uzak žanr. Mogla bih da ih nazovem knjigama za dečake. Šta ti misliš o tome? Čitaš samo knjige za dečake, zar ne, Kulpe?”

Kulpe pokušava da klimne pritešnjenom glavom.

„Čitaš Hemingveja i Henrija Milera i Uelbeka i Foknera i Elroja i tako te pisce, i kakva je sad to literatura?”

Kulpe još ne može da govori. Uplašeno gleda u nož koji se kreće na samo nekoliko centimetara od njegovih očiju. Uprkos svoj pažnji i oprezu, Nina nožem zaseca Kulpeovu usnu. Krv se sliva na sečivo noža i na belu unutrašnjost jabuke. Kulpe se trza.

„Mmmmm! Mmmm!”

Nina uzima jedne od prljavih gaća bačenih na pod i briše usnu i nož.

„Izvini”, kaže. „Ali nećemo sada skretati temu. Ono što je zajedničko piscima koje čitaš jeste vešta, hladna proza koja se vrti oko njihovog manjkavog života, iako se prave kao da opisuju uslove života uopšte. Ali to nije tačno, njih nije briga za uslove života i u suštini su obuzeti samo sopstvenom pozicijom. Možda je neophodno zaći u izvesne godine da bi se to shvatilo, i strogo uzev te ne krivim zbog toga, mnogima to promiče. I ne bismo imali problem da ti je zbirka knjiga malo više uravnotežena. Ali nije, Kulpe, jer šta još imamo ovde? Knjige o genocidu. Izgleda da si fasciniran masovnim ubistvom u svim njegovim oblicima i aspektima, od kolonijalnih ratova, s akcentom na Belgijskom Kongu, preko Prvog i Drugog svetskog rata, imaš skoro sedamdeset centimetara o holokaustu, pa onda imamo teror u Sovjetskom Savezu, Ruandu, Srebrenicu, sve je tu. Ti voliš genocid, Kulpe.” Jabuka je sada dovoljno raskomadana da Kulpe sam može da

ispljune ostatak. Nina preuzima komadiće i jedan za drugim ih reda na njegovim grudima. Onda ga ponovo briše gaćama. Gledaju jedno drugo. Kulpe nije siguran koliko je Nina mentalno zdrava, baca pogled ka vratima, i Nini se čini kao da procenjuje svoje mogućnosti, mada ništa ne preduzima.

„Naročito je jedan žanr očigledno odsutan”, nastavlja Nina. „Najstariji žanr, koji još najbolje može da nam kaže nešto o osećanjima i postojanju, našoj unutarnoj nagoti, o strahovima, stidu, samoći i strepnji. Šta misliš, na koji žanr mislim?”

„Na pesme”, kaže Kulpe.

„Tako je”, kaže Nina. „Bravo, Kulpe.” Oslobađa mu glavu iz svojih butina i smešta se kraj njega u turskom sedu.

„A sve što imaš od pesama u svojim policama”, nastavlja, „jeste zbirka Vordsvorta i Kolridža, i ostalih osetljivih Engleza. Oni su u redu, sami po sebi, ali čovek s njima najčešće završi još u pubertetu. Hoćeš li biti dobar i priznati da nemaš pojma o poeziji?”

Kulpe okleva.

„Ne bih se složio”, kaže on.

„Ne”, kaže Nina. „Nemaš pojma. Gde ti je poezija, onda? Gde je? Gde su pesme bez kojih ne možeš da živiš?”

„Pesme uglavnom čitam na poslu.”

„Romane i knjige o genocidu nosiš kući, a poeziju čitaš po kancelarijama *Universitasa*, je li tako?”

„Tako je.”

„Ne verujem ti.”

„Verujte šta hoćete.”

Nina ga strogo posmatra, a onda baca pogled prema *The Black Book of Communism*. Mislila je da je više ne upotrebljava, ali ovo je ozbiljno, uopšte joj se ne sviđa taj drski ton. Uzima knjigu i malo slabije ga udara u glavu.

„Jao!”

„Tako je to kad lažeš.”

„Ali ne lažem.”

„Tako je to kada mi se ne dopada ono što govoriš. A i dalje ne verujem da se neko ko ima samo šačicu romantičarskih pesama u kući upoznao s istorijom lirike, kako s avangardom tako i s biserima klasika, u bučnoj novinarskoj kancelariji.” Kulpe ćuti. Plaši se da progovori.

„Nemojte me više tući”, kaže.

„Pokušaću”, kaže Nina. „Reci mi šta najviše voliš. Ko je tvoj omiljeni pesnik?”

Kulpe je dugo tih. Nina vidi da se plaši da ne da pogrešan odgovor. Dopada joj se taj strah.

„Dante”, kaže na kraju.

„Gluposti”, kaže Nina.

„Ne možete valjda reći da nije važan za istoriju književnosti?”

„Naravno da ne mogu, ali ja pitam šta je tebi važno.”

„I ja kažem Dante.”

„A ja kažem da je to glupost. Ko još?”

Kulpe okleva.

„Jun Ejkemu”, ⁶ kaže posle izvesnog vremena.

„Jun? Dobar je on. Mislím da sam čak i spavala s njim. Ali on, nažalost, ne piše poeziju.”

„Siguran sam da sam ga jednom čuo kako čita pesme.”

Nina se nadmeno osmehuje i sklanja komadić jabuke koji je pao na Kulpeovo grlo.

„Jun ponekad čita pesme koje su drugi napisali. Dobar je u tome. Ali to ne znači da je pesnik. Ima li još nekog ko ti nešto znači?”

„Uh... Alf Prejsen?” ⁷ Nina ga opet udara knjigom.

„Jao!”

„Saberí se!” Nina odlaže knjigu. Odustaje. Slutila je da je situacija loša, ali ovo, ne zna, nema reči.

„Stvar je u tome, Kulpe”, nastavlja, „što si ti čovek koji uopšte nije kompetentan da piše o poeziji. A ti pišeš. To je toliko bezgranično arogantno od tebe, da sam morala nešto da kažem, razumeš li?”

Kulpe klima glavom.

Nina odsutno uzima jedan od najvećih komada jabuke s Kulpeovih grudi i žvaće ga, lagano, dok razmišlja. Pogled joj luta po sobi i izlazi kroz prozor. Šta raditi s takvim nerazumnim čovekom? Ali joj onda pada na pamet da to nije moguće. Jedan student koji se interesuje za književnost ne može biti toliko glup. Želi da mu pruži šansu, uprkos svemu.

„Dan se hladi predveče. Pij toplinu iz moje ruke.”

Gleda Kulpea, nadajući se osmehu prepoznavanja. „Ne?”

Kulpe nesigurno odmahuje glavom.

„Kada bi se poezija mogla naučiti u večernjoj školi, Kulpe, to bi bilo na prvom času. NA PRVOM ČASU! 'Tražio si cvet, a našao si plod. Tražio si izvor a našao si more. Tražio si ženu, a našao dušu - razočarao si se.'” ⁸

Iz Nininog uživljavanja Kulpe shvata da joj je to važno. Klima glavom pun entuzijazma i pokušava da podigne palac iako su mu ruke vezane.

„Šta misliš, ko je to?”

Kulpe ne zna, i Nina ga opet udara knjigom.

„Jao! Dosta!”

„Edit...?”

„Edit Pjaf?”

„Budalo!” Opet ga udara. „Zove se Edit Sedergran.” ⁹

„Aha.”

Nina uzima još jedan komad jabuke. Onda ustaje i hoda po sobi. Pali još jednu od cigareta Bjerna Hansena pre nego što se naglo vraća, opkoračuje Kulpea i seda na njega.

„San što u sebi nosim, da će se nešto čudesno desiti, da se mora desiti - da će se vremena otvoriti, srca otvoriti, vrata otvoriti, da će izvori poteći - da će se san otvoriti... DA ĆE SE SAN OTVORITI, KULPE! Da ću jednog jutra uploviti u zaton koji nisam poznavala.”

U poslednjoj rečenici ističe svaku reč upirući cigaretom ka Kulpeovom licu. Da-ću-jednog-ju-tra-uploviti-u-zaton-koji-nisam-poznavala.

Kulpe instinktivno trepće svaki put kada mu se cigareta približi.

„A ko je to?” pita ona.

„Ne znam”, kaže Kulpe. „Hoćete li još dugo ovako? Ne znam i boli me dupe ko je to.”

Nina ga opet malko udara knjigom.

„Jao!”

„Ko je to?”

„Ne znam, rekao sam.”

„Ne može tako.” Nina podiže knjigu, spremna na udarac.

„Okej, okej... eh... onaj što je napisao *Ljude od leda, Ledeni zamak*.”

„Nije mi jasno kako te puštaju da bilo šta pišeš u tim novinama. Urednik mora da je retardiran. Šta je s ovim: 'Amarela ima, amarela ima, bršljana ima, i borovnica, borovnica, i bora ima; i broma, broma'.”

Kulpe odmahuje glavom.

„Gospode bože”, kaže Nina, „kakvo ogromno neznanje. Nisi čuo za Inger Kristensen. [10](#) Kakva užasavajuća praznina. Ne mogu da zamislim kako je to biti ti.” Dugo ga gleda. Pravo u oči. Kako se samo pesnici usuđuju. „Ovo ti je možda više po ukusu”, nastavlja. „Crno mleko preranosti mi te pijemo noću, mi te pijemo u podne jutrom pijemo s večeri, pijemo pijemo, u kući živi čovek tvoja kosa od zlata Margareto, tvoja kosa od pepela Sulamko on se sa gujama igra, više smrt svirajte slađe smrt je majstor iz Nemačke, više prevlačite tamnije gudalom po violini, pa ćete kao dim u vazduh se vinuti tada, u oblaku biće vam grob i...” [11](#)

„Možemo li da završimo s ovim?”

„Nisi čuo ni za Paula Celana?”

„Nisam.”

„Ovo je strašno, Kulpe. Naročito za tebe koji voliš genocid. Ne ljuti me to što si obična nula, jer većina je takva, već to što misliš da zbog toga što si pročitao šaćicu knjiga za dečake imaš pravo da iznosiš svoje mišljenje o svemu u šta se ne razumeš.”

„Vi shvatate da je ovo protivzakonito?” kaže Kulpe. „Vezali ste me i udarate me u glavu. To je kažnjivo, razumete li?”

„Paul Celan je izuzetno važan. Retko ko je kao on izrazio ono groteskno i dotad nezamislivo, kao i očaj koji su ljudi osećali u decenijama posle rata. Ne možeš iznositi mišljenje o književnosti ako ne znaš za Celana.”

„Whatever”

„I šta ćeš uraditi tim povodom?”

„Mogu uzeti njegove knjige iz biblioteke?”

„To zvuči kao dobra ideja. Ali još bolja ideja je da prestaneš da pišeš recenzije o knjigama u koje se ne razumeš.”

„Ja u stvari nisam imao posebnu želju da napišem recenziju vaše knjige.”

„Nisi?”

„Koleginica koja obično piše o poeziji se razbolela, pa me je urednik pitao da li bih se oprobao u tome.”

„A ti si mislio da je glupo odbiti.”

„Tako nešto.”

„I onda si poželeo da se praviš važan.”

„Možda malo.”

„To mogu da razumem, to je vrlo ljudski. Ali si mislio da sam lak plen?”

„Nisam posebno razmišljao o tome.”

„Jesi, jesi. Mislio si da to neće imati nikakve posledice i da će tvoji prijatelji misliti da si opasan zato što si prešao granicu. To si ti mislio. Misliš li još da sam lak plen?”

„Ne”

„Kaješ li se?”

„Da.”

„Nimalo se ne kaješ. Samo hoćeš da se sve ovo završi. Ali nikako da se završi.

I sada ću ti reći nešto što treba dobro da zapamtiš: Od sada ću pratiti sve što budeš pisao, apsolutno sve, i nema smisla da menjaš ime, jer imam bivšeg zeta koji radi u narodnom registru. I ako ikada budem videla da pišeš o poeziji, doći ću i srediću te. Ozbiljna sam. I tada ti neću samo zabiti jabuku u usta. I ne slutiš šta sam sve u stanju da uradim.” Kulpe gleda u nož za voće. Nina ga uzima i baca preko ramena, a on se zabija u zid pored Kuplevog kreveta. Potpuna slučajnost. Nina nikada ranije nije bacala nož. Ali je ispalo upečatljivo i lepo. Kulpe počinje da se rita i vrpolti. Onda počinje da viče.

„U pomoć!” viče. „U pomoć! U POMOĆ!”

Nina hvata knjigu o komunistima i tri puta ga snažno udara u slepoočnicu. Kulpe se smiruje. Nina čuje Jeanetine korake u predsoblju. Čuje se kucanje na vratima.

„Da li je sve u redu?” Glas joj je prigušen iza zatvorenih vrata.

„Sve je u redu”, viče Nina. „Lepo nam je i prepričavamo anegdote. Ruger se izmotavao i dozivao u pomoć kad je bio mali, zar ne Rugere? Uskoro će biti kolača. Je li kod tebe sve u redu?”

„Jeste”, kaže Jeanete.

„Odlično.”

Jeanete odlazi.

Nina ustaje i odlazi do svoje odeće koja leži na Kulpeovom stolu. Sve u svemu ima osećaj da je dobro što je posetila Kulpea. Instinkt je nije prevario: Ovom mladiću je trebalo očitati lekciju, i dobio ju je, u izvesnom smislu mu je pomogla i verovatno je sprečila napade na nepoznat broj svojih nedužnih kolega. Dok traži gaćice, pogledom prelazi preko Kulpea. Zastaje. Izgleda da se pojavio nekakv otok u

predelu njegovih prepona. Ali nije ga tu udarila. Zar je tako mlad dobio kilu? Nini je to vrlo neobično. Prilazi i bliže proučava izbočinu. Isprva vizuelno. Ali onda se dosetila. Potom dodiruje rukom, ali je brzo povlači ka sebi, uplašena i fascinirana. Nije znala da je to moguće u stanju nesvesti. Ne zna da li to ima veze s udarcima u glavu, ili Kulpeovo mlado telo jednostavno zbija šale s njim. Smeška se sama sa sobom dok se vraća odelu, sada i vidi gaćice kako leže na stolu kraj prozora. Ali opet se zaustavlja. U iskušenju je da ponovo dodirne. Davno nije. Vraća se i opipava. Prvo preko pantalona, a potom otkopčava rajsferšlus i pipa malo direktnije. Au. Šanse kao što je ova ne padaju s neba. Davno je, uostalom, prošlo od poslednjeg puta, a ona je već gologuza, takoreći, i lepo miriše i sve to. Ako samo malo podigne peškir može sasvim lepo da se namesti. Deluje toliko prosto da bi bilo skoro glupo ne uraditi to. Ipak okleva. Sasvim joj je jasno da to i nije baš najispravnije, čisto etički, bilo bi bolje da se obuče i ode. Ali ne oblači se i ne odlazi. Dan je već uveliko krenuo u pogrešnom smeru. Nabaciti još koji kamičak tom teretu ne znači ništa. Kulpe, osim toga, verovatno ništa neće primetiti.

Nina zadiže peškir i namešta se. Uf, razmišlja, dok sedi i navikava se na situaciju. Isprva je malo neobično, ali čudno je to, ubrzo je sve kako treba, i čini joj se da joj lepo ide. Malo kasnije već mora da se potruđi da ne bude glasna.

*

Ležeći potom na podu, teškog daha, primećuje tanku knjigu ispod Kulpeovog kreveta. Približava se puzeći i izvlači je. To su njeni *Kraci*. Oni koji nisu bili na mestu u biblioteci. Kulpeu je očigledno trebalo nešto na osnovu čega bi mogao napisati da joj je stvaralaštvo šaroliko, pa ju je zgrabio. Ali nije moguće da je išta razumeo. On sam nikada nije bio trudan, i ne poznaje nikoga ko je bio, pretpostavlja Nina. Kakva svinja.

Malo se briše Kulpeovim gaćama, sređuje njegove prepone, zakopčava rajsferšlus i namešta košulju tako da je sve uredno i lepo. Potom razvezuje konopac oko njegovih ruku, lepo ga uvija i odlaže pored ostale opreme za penjanje. Onda se oblači, uzima *Krake* i izlazi u predsoblje. Vraća peškir na mesto u kupatilu, obuva se, svraća do kuhinje i uzima jednu jabuku, pere je i potom kuca na Jeanetina vrata.

„Idem”, kaže Nina pošto je Jeanete otvorila.

„U redu”, kaže Jeanete.

„Drago mi je što sam te upoznala.”

„Takođe.”

„I hvala ti što si kupila jabuke. A kolač ćemo praviti drugi put. Ruger se ne oseća baš najbolje. Zamolio me je da ti kažem da bi danas najradije samo spavao i da ne bi voleo da ga neko uznemirava.”

„Bolestan je?”

„Mislim da nije. Delovao je umorno. Sigurno će mu biti bolje ujutru.”

Jeanete klima glavom.

„Dobro je videti da je Ruger okružen tako divnim ljudima”, kaže Nina i hvata Jeanete za ruku.

„Trudimo se da pazimo jedni druge koliko god možemo.”

„Samo tako nastavite. A evo jedne knjige koju bi trebalo da pročitaš ako misliš da zatrudniš jednog dana.”

Nina pruža *Krake* Jeaneti koja ih uzima s pomalo zbunjenim izrazom lica.

„Želela sam da ti je dam.”

Jeanete gleda knjigu. Izgleda da ne prepoznaje Ninu na skoro četrdeset godina staroj slici s korica.

„Hvala”, kaže ona.

„Nema na čemu”, kaže Nina. „I do viđenja.”

„Hvala još jednom”, kaže Jeanete.

SEDMA ETAPA

Izašavši na ulicu, Nina primećuje koliko je umorna. Iscrpljujuće epizode smenjivale su se jedna za drugom još otkako se probudila. Dani su joj obično jednolični i mirni. Nije istrenirana za ovo. Retko kad upražnjava nasilje i osvetu. Isto se tiče odnosa s mladićima. Osim toga je i ošamućena od jeftinog vina.

Umor je savladava u ulici Jusefines gate, i ona se spušta na neko stepenište. Preko puta je prodavnica Muds of Norvej. Nina razmišlja kako to ne bi trebalo da bude marka odeće, već mračna i opasna zbirka pesama o dvostrukom moralu razmažene norveške duše, i kako se neprekidno bogatimo nauštrb drugih, ne misleći da je to problem. Naslanja glavu na kameni zid i odmah tone u san. Niko je ne diže. Neki ostavljaju sitan novac na stepeniku pored nje.

*

Nina ni sama nije znala koliko je dugo spavala kada se pored nje zaustavila jedna prolaznica, ruku podruku s dečkom, jer joj se učinilo da je poznaje.

„Nina Faber?”

Dečko želi da nastave, ali ona povlači ruku k sebi.

„Pa to je Nina Faber”, kaže ona. „Zaspala je, jadnica.”

Žena seda pored Nine i miluje je po ruci. Nina se polako budi i gleda u toplo i zabrinuto lice.

„Zaspali ste”, kaže žena.

„Jao, jesam”, kaže Nina.

„Ne možete sedeti ovde”, kaže žena. „Za pola sata treba da nastupite u Domu književnosti.”

„Zar?”

„Uputili smo se tamo da vas slušamo.” Klima glavom ka dečku.

„Ne znam da li je to dobra ideja”, kaže Nina.

„Naravno da jeste”, kaže žena. „Vi ste najbolji, Nina. Obožavam vaše knjige. Ne znate koliko mi znači sve što ste napisali. A i drugima. Neverovatno je već to što sedim ovde s vama.”

Nina posmatra ženu. Verovatno je u poznim dvadesetim godinama, riđa, zainteresovana i poletna kako samo istinski strastvena osoba može biti.

„Jusefme”, kaže žena i pruža ruku. „A ovo je Marko.”

Marko klima glavom ka Nini.

„Hajde”, kaže Jusefme. „Moramo malo da vas sredimo. Imali ste težak dan, Nina?”

„Jesam”, kaže Nina.

„Neki dani su užasni”, kaže Jusefme, podiže Ninu i kreće niz trotoar s njom, ruku pod ruku, kao da su stari prijatelji.

Jusefine moli Marka da sačeka napolju, dok s Ninom ulazi u neku piceriju, i sprovodi je pored adolescenata i porodica s decom do toaleta.

Ostavlja Ninu da sedi na poklopcu šolje, odlazi do lavaboa i kopa po svojoj torbici.

„Baš si ljubazna”, kaže Nina.

„Nije to ništa”, kaže Jusefine. „Vi ste moja omiljena pesnikinja. Pročitala sam sve što ste napisali, Nina. Pišem rad o vašim knjigama iz sedamdesetih.”

„Zaista?”

„Bili ste izvan svog vremena. To je uvek nezahvalan zadatak. Ali prilike se menjaju pre ili kasnije. Glupavi kritičari očigledno nisu spremni da se otvore ni za *Bosfor*, iako je vaš izdavač sasvim u pravu da je to jedna od vaših najboljih zbirki.”

Nina počinje da plače. Klone i telo joj se nekontrolisano trese.

„Draga Nina”, kaže Jusefine čučnuvši kraj nje. „Ne smete dozvoliti da vas ti idioti slome. Razumem da je teško čim tako nagrnu, ali vi ste mnogo puta prošli kroz to. Znae kakvi su ti kritičari. Puni su sopstvenog oštroumlja. Naročito Kulpe. Ne znam da li ste videli njegovu recenziju?” Nina klima glavom, kroz suze.

„On je najveća budala od svih. Urednik mu je najbolji drug, pa može da piše što god mu padne na pamet. Toliko je zalutao u svoj žestoki muški svet, da ga treba čuvati od njega samog.”

Ninin plač se pojačava. Silovito se trese i jeca glasno i neutešno.

„De, de”, kaže Jusefine. „Sada ćemo pokušati da vas malo sredimo. Dugo sam čekala da vas čujem kako čitate.”

Vlažnom maramicom briše Ninino lice i grlo, dok Nina zatvara oči i pokušava da obuzda jecaje. Jusefine joj potom češlja kosu i vezuje je u punđu.

Iznenada se čuje kucanje na vratima i neko ko je verovatno zaposlen u piceriji viče: „Šta se to dešava unutra?”

Jusefine otvara vrata.

„Nina Faber, jedna od naših najboljih pesnikinja je tužna. To se dešava. I ja joj pomažem. Je li to problem?”

Čovek iz picerije, mladić, proviruje i gleda u Ninu koja mu, uplakana, uzvraća pogled. Odmahuje glavom. „Ali biste možda mogli da budete malo tiši.”

„Kad je čovek tužan, onda je tužan”, kaže Jusefine. „I namesto što se durite i žalite, trebalo bi da okačite mesinganu pločicu na ulazna vrata na kojoj piše da je sama Nina Faber bila tužna u ovoj piceriji, sa datumom i tačnim vremenom.”

Mladić odlazi. Nina mora da se nasmeši.

„Trebam čašu vina”, kaže Nina.

„Crnog ili belog?”

„Crnog.”

„Mislite li da je to dobro pre nego što treba da čitate?”

„Da, mislim.”

Jusefine izlazi i ubrzo se vraća s čašom crnog vina. Nina je ispija u tri velika gutljaja.

„Ako si se ikada pitala kako pijem vino”, kaže, „sada znaš. I zbog toga u suštini više ne pijem.”

„Da, čitala sam negde o tome”, kaže Jusefine. „Ali danas ipak malo pijete?”

„Da.”

Vraća čašu Jusefini koja shvata nagoveštaj i izlazi da naruči još jednu.

Nina je ispija isto kao prvu. Potom ustaje.

„Zar ne možemo ti i ja da odemo na ples?” pita.

„Kako to mislite?”

„Da batalimo Dom književnosti i odemo da plešemo. Toliko želim da plešem.”

„Mislim da bi trebalo da odemo u Dom.”

„Ne, idemo da plešemo. Ali bez tvog dečka. On mi se ne dopada.”

„Ne, Nina, nećemo tako. Morate u Dom. Tamo ljudi sede i čekaju vas. Treba da nastupite za pet minuta. Ali možda posle možemo da plešemo.”

„Uvek se odlaže sve što je zabavno i važno.”

„Da, ponekad je tako.”

Jusefine vadi šminku i stavlja Nini malo rumenila na obraze i oko očiju. „Tako”, kaže. „Sada možete otići u susret svetu.”
„Svet”, kaže Nina. „Uf, na njega sam skoro zaboravila.”

POSLEDNJA ETAPA

Jusefina pazi da Nina ne ode nigde drugde osim u Dom književnosti. Pošto joj je poželeva sreću, ostaje da gleda kako se Nina kreće ka sporednom ulazu. Nina smatra da je on rezervisan za one koji treba da nastupe, za pisce, pesnike, ukratko, ljude kao što je ona.

Ispred ulaza stoji Karl Uve Knausgor ¹² i puši.

„Au”, kaže Nina. „Zar ste vi došli da slušate mene ništavnu? Baš ste me obradovali.”

Knausgor očigledno ne zna ko je Nina, ali se smeši i krajnje profesionalno čuti.

Unutra je dočekuje žena u poznim dvadesetim godinama, zadužena za aranžmane. Prijatna je i poletna, kaže da zaista misli da je *Bosfor* sjajan, dok prati Ninu uz stepenice pune ljudi koji čekaju da uđu u Vergelandovu salu.

„Gospode bože”, kaže Nina. „Ovo je potpuno neverovatno. A ja sam mislila da će se pojaviti četvoro-petoro ljudi.”

Žena se smeši, kao da se Nina upravo našalila. A onda shvata da je Nina zaista pomislila da će čitati u Vergelandovoj sali.

„Vi ćete čitati na drugom spratu”, kaže brzo. „Neko drugi će čitati ovde dole. Ali i gore ima ljudi koji čekaju, znate.”

Odvodi Ninu uz stepenice i u jednu dosta malu sobu na čijim zidovima više zanimljive karikature nekoliko Nininih kolega, ali ne i same Nine. Tri osobe sede i čekaju.

„Ovde je lepo i intimno”, kaže žena. „Ovde su obično veoma lepa čitanja.”

Ostavlja Ninu u nekoj vrsti bekstejdž prostorije, da se malo pribere pre nego što počne čitanje. Dobija pivo i seda na dugu smeđu klupu kraj prozora. Napolju čuje zvuke tramvaja, prvo prolazi jedan na putu ka Majorstuenu, a potom još jedan koji silazi dalje u grad. Oduvek je volela da sedi u takvim sobama sa svešču da neko čeka da je čuje. Lepo je kada čoveka prime s poštovanjem i obzirom, i pitaju ga da li želi nešto da popije, a ljuta je na sebe zbog toga što je na nekoliko sekundi poverovala da su se svi oni ljudi dole okupili zbog nje. Naravno da nisu. Nina je davno donela takav izbor. Osim toga ne veruje da je mogla napisati nešto što bi se ticalo širokih masa čak i da je pokušala. Nije to ona. To da je bolje imati više čitalaca nego manje,

detinjasto je i sasvim netačno, a toga su svesni i pisci koji privlače veliku publiku, iako moraju da piju da bi priznali da je tako.

Žena dolazi po Ninu posle nekoliko minuta i vraća se s njom do sobe za čitanje. Sada je tu petoro ljudi, u stvari sedmoru, ako se računaju Nina i ta žena koja je odgovorni za aranžmane. Nina seda na stolicu dok žena staje iza male govornice i predstavlja je. Govori mnogo toga lepog, pominje njene zbirke, naslove i godine, kaže da je Ninu teško smestiti u neku kategoriju, da je jednostavno to što jeste, srećom, i sada je najzad objavila novu i dugo očekivanu zbirku. Čuje se tapšanje dok Nina odlazi do govornice i traži svoju knjigu. Malo je lista, pronalazi odgovarajući tekst, i na tren zastaje da se pribere zatvorenih očiju.

Upravo kada je htela da počne, vrata se otvaraju i ulazi Kato s mladom ženom s velikom vunenom kapom. Nina ju je i ranije videla. Sebe zove Volipop, i nedavno je debitovala sa zbirkom pesama koja se zove isto kao ona, ili se to ona zove isto kao zbirka, ko zna, ali je u svakom slučaju na neobjašnjiv način uspela da bude nominovana za nekoliko nagrada samo nedelju dana posle objavljivanja. Kato je knjigu poslao Nini, i ona ju je pročitala. Nije daleko od đubreta. Verovatno je toliko blizu da niko nema srca da joj to kaže. I sada ju je Kato dovukao ovamo, na Ninino čitanje, da ne poveruješ. Kato se upadljivo šunja, tobože pun poštovanja i razumevanja, dok Volipop ide ka nizu stolica uopšte ne shvatajući da je upala u nezgodnom trenutku.

Nina čeka da se smeste, i onda ponovo zatvara oči, malo diše i najzad počinje da čita. Čita s onim monotonim, tečnim i pomalo mističnim, ali ipak nipošto karikiranim poetskim glasom koji je koristila još otkako je zaplovila u te vode.

„Uveče duva vetar”, čita, „obavija vodu, most, čamce, ljude, mene, tebe, milovanje, tamnica, milovanje, mene, tebe koga nisam videla od juče, zar si otišao? Kuda si otišao?”

Nina prelazi pogledom po maloj skupini. Od jednog do drugog. Onda bez žurbe okreće stranicu.

„Uveče duva vetar”, nastavlja. „Ovaj grad se nekada drugačije zvao. U gradu koji se nekada drugačije zvao nemam nikoga. U drugom gradu imam. Sina. Tako je to. Drugi grad, drugo ime, drugi vetar. Bila sam s nekim, s nekim drugim, trećim, četvrtim. Pa s tobom. Izašao si, u vetar, kuda si otišao? Most, grad, deca, vetar. Pre nisam bila stara.

Ne stara, ne stara. Dugo nisam bila stara. Ne stara, ne stara, ne stara. Vetar, deca, grad, most.”

Nina podiže pogled. Okreće stranicu. Diše, trepće, čeka, nastavlja.

„E”, čita, „r, t, i, o, a, s, d, f, g, j, k, l, v, b, n, m. Rede dž, đ, p, ž, č, z i ć. Ali ponekad. To je sve što imam. To mi je posao. Pre sam imala više. Sad manje. Pre nisam bila stara, imala sam više. Sad manje. Uveče duva vetar. Most, grad, deca, milovanje, tamnica, izašao si a ja sedim i čekam. Pre, kada nisam bila stara, kada bi me neko video na ulici, pomislio bi da nisam stara. Uveče duva vetar s Bosfora. Pre sam imala više. Sad manje.”

Nina ostavlja tišinu nakon pesme da lebdi u vazduhu. Zatvara oči i ne može videti da malobrojni slušaoci razmenjuju poglede, nisu sigurni šta će se dalje desiti. Nina izgleda toliko koncentrisano da se odlučuju da ne tapšu.

Uobičajena procedura bi bila da Nina nastavi da čita. Uvek je pravila duge pauze između pesama. Ali nikada nije čekala ovoliko dugo. Nema želju da nastavi. Ali i dalje stoji za govornicom. Iznenada joj se otima nekakav zvuk. Vrlo neobičan zvuk, pomalo nalik groktanju, ali nikako parodičan ili preteran. Jednostavan mali groktaj, to je sve. Pa još jedan. Potom udiše i izdiše vazduh, prvo tiho, a onda čujno. Predaje se tome, i narednih sedam-osam minuta stoji za govornicom i koristi glas kao što nikada ranije nije činila. Ni sama ne zna odakle joj takav poriv, ali ona diše, mljacka, grokće, frkće, pevuši, viče i cokće jezikom. S vremena na vreme prelazi na otegnute, čas melanholične, čas agresivne povike, koji nasumično rastu ili opadaju. Drugi put se čuje naglo, hrapavo i mrko stenjanje, koje iznenada postaje sasvim svetlo, kao da glas puca i nestaje. Čudno je, toliko je čudno, zgranuti slušaoci sede otvorenih usta, a čak i Volipop, koja je godinama putovala i upijala progresivni umetnički život svetskih metropola, oseća nešto neobično u dijafragmi, ne ume to da definiše jer dolazi odnekud gde nikada nije bila.

S vremenom Ninini zvuci postaju tiši i ređi. Na kraju ostaje nepomična. Slušaoci ne znaju da li je to kraj. I oni ćute.

Nina bez reči napušta sobu. Silazi do bara i naručuje vino.

Kada su je ostali pronašli, uspela je da popije nekoliko čaša. Kato kaže da je to bila iznenađujuća seansa, ali divna, apsolutno divna. Nudi je da sedne i pojede nešto. Nina ne odgovara. Kato je nesiguran. Ponavlja poziv nekoliko puta, ali na kraju odustaje i seda s Volipop,

koja očigledno nosi vunenu kapu i kada je unutra. Žena odgovorna za aranžmane, zajedno sa Jusefmom i njenim dečkom, takođe sedi za stolom. Sve petoro se gledaju, oklevajući, ne znaju šta da rade. Situacija je smešna, čini se da neki od njih pomišljaju, ali možda i pomalo tužna.

Nina stoji na kraju šanka i s vremena na vreme baca pogled ka njima dok pije.

Posle izvesnog vremena Kato ustaje i opet prilazi Nini.

„Neozbiljna si”, kaže.

„Samo hoću da nešto popijem na miru”, kaže Nina.

„Ljudi žele da razgovaraju s tobom. Ja takođe. Ova iz Doma je čak pisala rad o tebi u gimnaziji. I Volipop ti se veoma divi, mogu ti reći. Znaš da će dobiti nagradu za najbolje debitantsko delo?”

Nina ćuti.

„Ti voliš da jedeš i piješ, Nina, poznajem te.”

„Pročitala sam njenu knjigu”, kaže Nina.

„Dobra je, zar ne?”

„Đubre je, Kato, i to dobro znaš.”

„Meni se dopada.”

„Đubre je, i ti to dobro znaš, i iako shvatam da to ne možeš otvoreno da kažeš, trebalo bi da makar meni, koju poznaješ toliko dugo, možeš nagovestiti da ti je sasvim jasno da tvoja debitantkinja piše gluposti.”

Kato odustaje. Vraća se i seda. Kelner dolazi s jelovnikom i svi za stolom naručuju hranu i piće, dok Nina ispija svoje vino. Mora napolje. Iznenada oseća da više ne može tu ostati. Dosta je bilo. Dosta je čitanja i ćaskanja i vina i glasina o knjigama koje su možda dobre, i o nagradama koje će drugi dobiti, dosta je recenzija i čežnji i ideja i samoobmana. Nini je loše. Mora da izađe na vazduh. Mora da pleše. Oblači se, stavlja slušalice. Kaže konobaru da će Kato platiti vino, i onda odlazi do stola i zaustavlja se kraj Jusefine.

„Šta bi s onim plesom?”

Jusefine gleda svog dečka.

„Ne znam. Mislim da Marko nije raspoložen.”

„Utoliko bolje.”

„To niste morali da kažete.”

„Tja, možda i nisam, ali tako je.”

„Tražite, drugim rečima, da izaberem između vas i Marka?”

„Da. To bi bilo lepo.”

„Ne mogu to da uradim.”

„Možeš.”

„Valjda razumete da ne mogu. Ovo je apsurdno, Nina.”

Nina je dovoljno čula. Uzima mobilni telefon i pronalazi Ludvigovu neobično zanosnu balkansku muziku, dok joj Jusefine i dalje nešto govori. Nina je ne sluša, samo vidi kako njena usta formiraju reči. Iznenada više i ne čuje zvocanje te žene koja je isprva bila tako prijatna, ali koja se sada očigledno okrenula protiv nje. Nini nisu potrebne reči. Već joj dugi niz godina nisu bile potrebne. Muzika je obuzima. Oslobađajuća. Divna.

Nina počinje da njiše glavu, silazeći niz stepenište i osećajući prohladni večernji vazduh. Prvo se čuju tihe, pomalo izopačene trube, onda bas, pa bubnjevi. Kada se ritam ozbiljno rasplamsao, Ninino telo počinje da se vrpolti, upadljivo gipko. Ruke počinju da se savijaju. Jedna se podiže dok se druga spušta. Pokušava da upali cigaretu, ali odustaje jer se prsti trzaju u taktu muzike. Pokreti su sve jači. Jedna noga se podiže, proizvoljno, Nina nema ništa s tim. Druga noga poleće uvis. Druga noga svaki put. Glava i torzo nastavljaju da se klate tamo-amo, ruke počinju da se trzaju i bacakaju, šake, prsti, grlo, listovi, zadnjica, više ne zna šta je šta, ali se delovi tela kreću nezavisno jedni od drugih, i istovremeno u nekoj vrsti nadređenog sinhroniciteta. Nina postaje biće sasvim izgubljeno u muzici. Za time je čeznula. Da nešto preuzme kontrolu. Da bude u moći nečega. Pleše niz stepenice, na trotoar ulice Parkevej. Energija je silovita. Otprilike u isto vreme kada se pojavljuje neobični duvački instrument nalik gajdama, Nina počinje da se vrti oko svoje ose, isprva polako, a onda sve brže. Od automobila u Parkeveju, Doma književnosti, drveća u parku, Kohovog pansiona, od svega u vidokrugu obrtaji prave široku šarenu liniju. Ljudi se zaustavljaju i sklanjaju na trotoaru. Očigledno su šokirani prizorom starije žene u tako nesputanom zanosu. Takva potpuna sloboda istovremeno je i sramna i vredna zavisti. Na tren ljudi vide svoj život u drugačijoj perspektivi, slobodu koje su se odrekli pre ko zna koliko godina, u zamenu za materijalnu bezbednost koja je samo na trenutke bila dostupna Nini. Sve više i više se rastače u muzici, ruke se hitro spuštaju i podižu, stopala lako koračaju, vrat se ponosno uspravlja. Nina je lopta eksplozivne energije, opasna je po život. Pundža se razvezuje u istom trenutku kada skreće na kolovoz.

Kao i većina ljudi, nije naviknuta na velike količine obrtaja. Postaje žrtva svog manjkavog iskustva s rotacijom. Ljudi koji puše ispred restorana Lori stižu da pomisle kako je sudar neminovan. Automobil naglo koči. Neki pomišljaju da je spasena, ali namesto da se vrati na trotoar, ona nastavlja ka sredini raskrsnice.

Tramvaj koji ide ka istoku udara je svom snagom. Neko viče. Vozilo je nakratko vuče sa sobom pre nego što mu sklizne pod točkove. Vozač zvoni i zaustavlja se, i posle desetak sekundi Nina se čudesno iskobeljava napolje. Teško je ugruvana i na nekoliko mesta krvari, ali makar stoji na nogama. Ljudi tapšu i kliču. Zar je moguće da se sve srećno završilo. Ona nastavlja s plesom. Ne više toliko gipko i beskompromisno kao ranije, ali ipak nastavlja. Slušalice su joj i dalje u ušima. Muzika nastavlja da tutnji. Izgleda da je sve prošlo bolje nego što je iko mogao poverovati. Nepojmljivo je. Pravi nekoliko nestabilnih plesnih koraka u stranu u trenutku kada se čuje nova, snažna zvonjava. Tramvaj koji ide ka zapadu skreće u ulicu. Vozač nema šanse. Već je prekasno. Oduvek je bilo prekasno. Još od iskona vremena ova su se dva tela, jedno čvrsto a drugo meko, kretala jedno ka drugom. Drugačije nije moglo da bude. Tramvaj se sudara s Ninom i ona nestaje iz vida pod strahovitom mašinom, nema je više. Sadržaj njene torbice prosut je po šinama. Zgnječene cigarete Bjerna Hansena, naslovna strana zbirke, pocepana nadvoje, *Bosf* tamo i *or* onamo, telefon, ključevi, ruž, olovka, još jedna olovka, treća olovka, žeton za kolica za kupovinu, pastile, naočare za čitanje od četrdeset kruna, češalj, upaljač, stari računari, pakovanje papirnih maramica, blokčić bez linija, reflektivna traka, balzam za usne, izlizani novčanik od crvenog skaja koji je kupila u Stremstadu.

*

Otcepljen fragment zbirke koji je poleteo u vazduh sada lagano pada i nečujno sleće na rame jednog od zaprepašćenih posmatrača.

Pre sam imala više.

Sad manje.

Potpuno je tiho. Sekunde prolaze. Ljudi drže ruke ispred lica, neki plaču. Vozač i jedna prolaznica koja bi mogla biti student medicine, kleče i gledaju ispod tramvaja. Vire Ninine slušalice, i najbliži posmatrači mogu čuti uporni prigušeni ritam. Novopridošlima se šapatom objašnjava situacija; starija žena, pregažena, dvaput, au, zar je moguće?

Vozač i ona prolaznica koja bi mogla biti student medicine, ležu na stomak, vide nešto ispod tramvaja, pokušavaju da to izvuku. U trenutku oboje s nevericom ustuknu. Nešto se tu kreće, a i začudo se čuje nešto kao psovanje pomešano s grgoljavim smehom. Ljudi na trotoaru drže jedno drugo, skoro da ne dišu. Nemoguće. Nina puzi napolje i zbunjeno gleda oko sebe, kao da nije svesna da je ona uzrok zbog kojeg su se svi okupili. Unakažena je i krvava, izgubila je cipele i jedna ruka joj opušteno visi. S drugom počinje da skuplja svoje stvari s ulice. Žena koja možda studira medicinu pokušava da joj pomogne da ustane i raspituje se kako je, ali Nini uopšte nije stalo do te iznenadne brige. Puzi do trotoara, oslanja se o neki zid i s mukom podiže na noge. Njiše se i pomišlja kako bi bilo lepo kada bi svi prestali da zure u nju. Uspravlja se, kašlje i pljuje krv, smeje se promuklo. Osmeħ je reptilski i demonski, s krvlju u uglu usana i po bradi. Opšte mišljenje publike jeste da je Nina sigurno sišla s uma, da je poremećena. Ona gleda ka Domu književnosti i opet pljuje. Mislili ste da ste me ovoga puta sredili! Haha! Nije to tako lako! Je li to najbolje što umete? Haha! Samo napred! Ja sam pesnikinja! Čujete li? Pesnikinja! Ja sam pesnikinja!

Potom se ruši na zemlju, sve bliži zvuk sirena je neizdrživ.

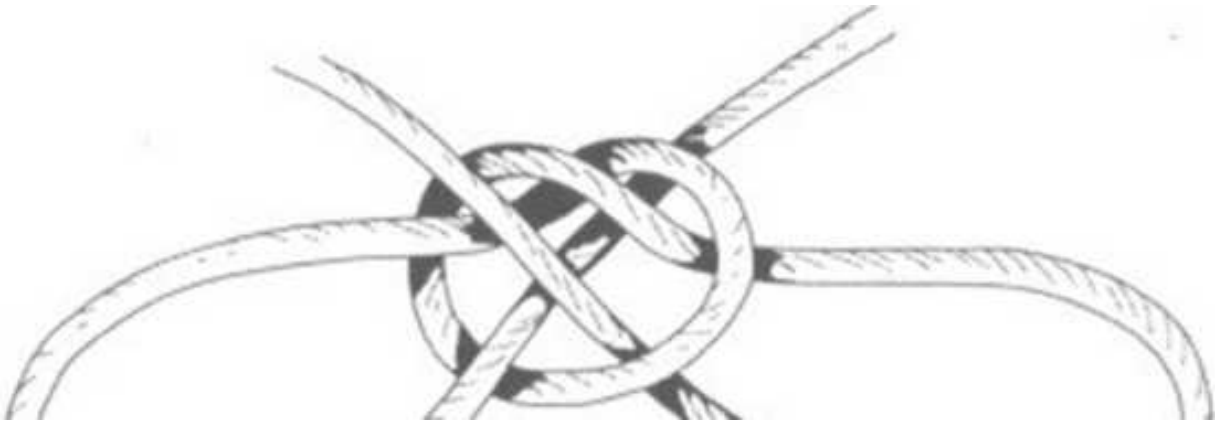

Fig. 7 Čvor za kritičara

[1](#) Ova nagrada se dodeljuje za književno delo napisano na jednom od skandinavskih jezika, i jedna je od najprestižnijih nagrada te vrste u Skandinaviji. - *Prim. prev.*

[2](#) Baštenska kolonija je skup parcela u privatnom ili državnom vlasništvu, nadomak grada. Sogn pripada opštini Oslo. - *Prim. prev.*

[3](#) Blindern i Majorstuen su delovi Osla. Na Blindernu se nalazi veći deo Univerziteta u Oslu. - *Prim. prev.*

[4](#) U Norveškoj država ima monopol nad prodajom svih pića sa više od 4,75 posto procenata alkohola. Mogu se kupiti samo u posebnim prodavnicama koje se zovu „vinski monopoli”. - *Prim. prev.*

[5](#) Norveški jezik ima mnoštvo vrlo distinktivnih dijalekata, te je očigledno da Nina nije sa severa zemlje. - *Prim. prev.*

[6](#) Norveški filmski i pozorišni glumac, debitovao je šezdesetih godina prošlog veka. - *Prim. prev.*

[7](#) Norveški pesnik i književnik iz dvadesetog veka. Njegova veoma popularna poezija je u stilu tradicionalnih narodnih pesama i balada. Za mnoga njegova dela napisana je muzika. - *Prim. prev.*

[8](#) Sedergran, Edit: Izabrane pesme. Prev. Slavica Agatonović. Beograd: Treći trg, 2011.

[9](#) Švedska pesnikinja iz Finske, s početka dvadesetog veka, jedan od prvih i najznačajnijih modernista u čitavoj Skandinaviji. - *Prim. prev.*

[10](#) Danska književnica i pesnikinja iz druge polovine devetnaestog veka, čuvena po svojim eksperimentalnim delima, nekoliko puta kandidat za Nobelovu nagradu. - *Prim. prev.*

[11](#) Celan, Paul: Fuga smrti. Prev. Branimir Živojinović. Beograd: Nolit, 2008.

[12](#) Jedan od najnagrađivanijih i najčitanijih norveških pisaca danas. - *Prim. prev.*